МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

№ 30 (4044). | ЕРА, 11 март, 1965 шу. | Мах 2 кеп.

КОММУНИСТИЧЕСКИ БОЛХЛОЙН ПАРТЕЙ ВИКАЛАШ МОСКВЕ КОНСУЛЬТАТИВНО ВIАШАГIКХЕТАРАХ ЙОЛА

КОММЮНИКЕ

1965 шера 1—5 марта Москве консультативно вIашагIкхийтар Австрале Коммунистически парте, Болгарски коммунистически парте, Бразильски коммунистически парте, Великобритане Коммунистически парте, Венгерски социалистически болхлой парте, Германе Социалистически едини парте, Германе коммунистически парте, Инде коммунистически парте, Итальянски коммунистически парте, Кубай социалистически революце едини парте, Монгольски халкъа революционни парте, Польски вIашагIкхийттача болхлой парте, Сирийски коммунистически парте, Советски Союза Коммунистически парте, Финлянде Коммунистически парте, Французски коммунистически парте, Чехословаке Коммунистически парте викалаш. ВIашагIкхийттача наблюдателаш болаш хилар Америка ВIашагIкхийттача Штатий Коммунистически парте викалаш.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш хиннараша консультацеш йир вIаши хьаштдолча дешашта, барт вIашагIа ца кхеташ дола гIулакхаш юкъера дIадоахаргдолчен дунен коммунистически болам кхотабалар чIоагIдергдолчен наькъий хьакъехьа вIаши дагабаьлар уж.

Вошалеи доттагIалени хьалашка чакхдаьлар коммунистически боламо ший сийлахь-доккхий исторически декхараш кхоачашдара из кхотабар духьа хьинаре къовсам лоаттабергболча уйлах дизза дола из вIашагIкхетар. ВIашагIкхийттача дакъа лоацаш хиннараша хьахьекхар дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабара, марксизма-ленинизма, пролетарски интернационализма ларда тIа, 1957 шера Деклараци 1960 шера Заявлени белгалбаьккхача наькъа ларда тIа цун цхьоагIо чIоагIъяра шоай де йиш мел яр де аьнна чIоагIа лаьрхIа шоай партеш хилар.

Партей викалаша белгалдаьккхар хIанзарча хьалашка дуне дегIадара керттера тенденци социализма позицеш чIоагIлулга, къамий кортамукъалени дунен халкъашта юкъера болхлойн болам айлулга, машар лоаттабари чIоагIбари духьа къовсам лоаттабеш дола низаш совдувлга хилар. Цу цхьан ханна белгалдаьккхар, дунен реакце, эггара хьалха американски империализма, дунен тайп-тайпарча районашка шоай гIулакхаш чIоагIдеш хилар, гIулакхаш кхохкадалийта гIерташ, социализма мехкашта, колониальни доала кIалхара мукъаяьннача пачхаьалкхенашта духьала, халкъий революционни болама духьала ерзаяь йола агрессивни акцеш лелаеш хилар.

Цу хьалашка коммунистически партешкара, цIаккха а ца ийшача тайпара чIоагIа эш шоай интернациональни бехктокхам кхетабеш шоаш хилар цар хьахьокхилга, империализмана, колониализмана, неоколониализмана духьала, монополистически капитала доала духьала юкъара къовсам лоаттабара, кортамукъален болам чIоагIа хьаллацарах империалистически агресси тIалаттача халкъий га даккхара, ерригача пачхаьалкхений суверенитетеи бIарччалени сий дара ларда тIа латта массане а юкъара машар бахьан долаш къовсам лоаттабара уж кхоталулга.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацараша шоай заявлене тIа хьахьекхар турпалерча вьетнамски халкъа, Вьетнама къахьегамхой партена шоаш мутIахьа хилар, тIахьехам бир американски военщина агрессивни гIулакхашта духьала лоаттабеча къовсаме дунен халкъашта юкъера барт чIоагIбара.

Империализмаца толамс къовсам лоаттабара хьаьдда лоархIам болаш да хIанзара деррига революционни низаш — социалистически содружество, къамий-кортамукъален болам, дунен халкъашта юкъера болхлой класс — кхотадар. Уж низаш кхотале дезаш хиларо тIагIертта дIалех дунен коммунистически болама цхьоагIо чIоагIъяр.

Коммунистически боламе барт вIашагIа ца кхеташ долча хIамаша, из кхотабенна хулга мел а деш, зе ду дунен кортамукъален болама. коммунизма гIулакха.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацараша белгалдаьккхар шоай дог тийша хIама: коммунистически партеш вIашагIтохаш дола хIамаш, хIанз уж вIашагIйоахаш долча хIамаел дуккха а низ болашагIа хилар. Кхыметтел политически наькъа, теореи практикаи дуккхача лоархIамерча проблемай даькъе барт вIашагIа ца кхеташ хIамаш дале а, де йиш йолаш а динза даргдоацаш а да империализмана духьала лоаттабеча къовсаме, халкъий кортамукъален болам мамогга хьаллацара гIулакха, массане а юкъарча машареи тайп-тайпара социальни строй йола пачхаьалкхенаш — дувцаш дараш доккхий е кагий мехкаш дар аьнна доацаш, — машаре яхареи духьа лоаттабеча къовсаме, болхлой класса чIоагIагIа дола хьашташи исторически уйлаши бахьан долаш лоаттабеча къовсаме гIулакхаш цхьоагIо йолаш леладелга.

Уж юкъара гIулакхаш бахьан долаш лоаттабу къовсам цхьана лелабар — хIанз юкъе латта барт вIашагIа ца кхеташ дола гIулакхаш дIадахара эггара нийсагIа бола никъ.

ВIашагIкхийттача дакъа лоацараша белгалдаьккхар партешта юкъера гIулакхаш тоадара, вежарашха йола ерригa партеш шо-шоай лоIаме а бокъонаш цхьатарра йолаш а хилара демократически принципаш кхоачаш а еш дунен халкъашта юкъера коммунистически болам кхотабенна хулга чIоагIдара, коммунистически партеша юкъара низаш оарцагIдахара гIулакх диза дарг ца хилар.

Берригача коммунистически болама юкъара декхараш кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсаме дикхагIа да ерригача торонехи наькъехи, вежарашха йолча партей викалаш шин оагIорахьареи дуккхача оагIорахьареи вIашагIбеттабаларах, партийни бувзамийи хетарашта дагадовлареи кхыйолча формаех пайда эцар.

ВIашагIкхийттача дакъа лаьцарий барт цаI ба хIанзарча хьалашка. 1960 шерарча заявлене тIа из аьннача тайпара, коммунистическии болхлойн партей дунен халкъашта юкъера совещанеш елга хетараштеи опытаи вIаши дагадувлара, юкъарча низашца марксистско-ленински теори йIаьхий яра, дагалатта юкъара хIамаш кхоачашдар духьа лоаттабеча къовсаме бIарчча цхьа позицеш кийчъяра пайданагIа йола форма лархIара гIулакха. ХIара парте бокъонца цхьатарра бокъонаш йолеи уж шоай лоIаме йолеи принципаш кхоачаш а еш чакхйоахаш йолча цу тайпарча совещанеша дикадар дергда барт вIашагIа ца кхеташ дола гIулакхаш дIадахареи марксизма-ленинизма, пролетарски интернационализма ларда тIа коммунистически болам кхотабареи гIулакха. Цудухьа дунен халкъашта юкъера керда совещани дикеи массе оагIорахьареи кийчъяр а мегаш йолча хана из чакхъяккхар а, вIашагIкхийттача дакъа лоацарашта хетачох, бокъонца дунен коммунистически болама хьашташа маяххара да.

Керда совещани гулъяри толаме чакхъяккхари духьа, из кийчъе еза цун чулоацам санна, иштта организационни гIулакхаш теркал а деш, цхьана оарцагIа а даьнна чIоагIа аьттув бола хьалаш хьаде деза из кийчъеча юкъе ерригача вежарашха йолча партеша дакъа лацара, дунен халкъашта юкъера коммунистически боламера атмосфера кIаьд ца луш тоае гIерта деза. Берригача коммунистий юкъарча гIулакха дикадар де декхар долаш я совещани. Еррига уйла а низаш а коммунистически болама хьалхашка латтача актуальни декхарашта тIадерзадаро доллача хIамал а чIоагIагIа новкъостал дергда хIанзарча овлангарча дешаех йола вай позицеш гаргайоалаяра.

Совещане дакъа лоацараша хьакхайкадир дунен халкъашта юкъерча кердача совещанех дола дош дувцара 1960 шера Совещане дакъа лаьцача 81 парте викалаш консультацешта цкъа хьалхагIа вIашагIтехача шоашта бакъахьа хеташ хилар. Цу тайпара хьалххагIе а вIашагIкхетилга вIаштIехьдаккхарах дола дош къоастадара цу ерригача партешца консультацеш янза яргьяц.

ХIанз вIашагIкхийттача дакъа лоацаш викалаш а болаш йолча партеша хьакхайкадир вежарашха йолча партешца гоамал йолаш, царна бохам беш йола гуччахьара полемика соцаяра шоаш тIехьа хилар. Цунца цхьана цар пайдана лоархI новкъостий наькъаца, вIаши гIерта а ца гIерташ, вIаши хьаштдолча хIанзарча лоархIамерча дешаех хетарашта дIа-хьа дагадовлар. ВIашагIкхийттача дакъа лоацараша могаду 1957 шереи 1960 шереи Совещанеша оттадаь партешта юкъе лелача гIулакхий боарамаш дизза кхоачашдолга, уж духьала ба цхьа партеш вокх партей чурча гIулакхашта юкъегIертара.

Дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламера халонаш дIаяхареи дIахо из дегIабоалабареи наькъех шоашта хетар дувцача хана партей викалашта дага хиннар империализманеи колониализманеи духьала, къамаш мукъадахар духьа, машар, демократи, социализм, коммунизм бахьан долаш лоаттабеча къовсаме коммунистически мугIарий марксистско-ленински цхьоагIо чIоагIъяра хьакъехьа йоакхо елга.

Партей викалаша хьакхайкадир укх вIашагIкхетарах лаьца вежарашха йолча партешкахьара бакъахьара отклик хургхиларах дог тийша шоаш хилар.

14-ча МАРТА МОТТИГЕРЧА СОВЕТИЙ ХОРЖАМАШ

Тахан агитпункте

МалгIабика района Советскоеяхача юртарча библиотекерча массаза болх беча агитпункте кхаьчар со агитаторий семинар, цига йолаеннача ханна. Ден повестке лаьтта дош: моттигерча Советашка хоржача депутатий кандидатапшта тIехьа агитаци дикагIа мишта еръя. «Ингушский» совхоза партбюро секретарага Терлоев Усаматага ладувгIаш 24 агитатор вар. Хьадийла уллача ткъаь диъ блокнота тIа белгалонаш еш латт. Инструктажа хьисапе йодац семинар. Шоай практикера опыт ювцаш дIа-хьа дагабувл агитатораш, агитационни балха керда формаш могаю цар, из тайп-тайпара, кIоаргагIа хилийта а гIерташ.

Уж тайпа семинараш совхоза агитпункташка каст-каста хул. Цига Iомалу агитатораш шоай знанеш наха дIатела. Шоай агитатораш, моттигерча школера хьехархой Гатиев Хьусейн, Гардалоев Тархан, Хамчиев Юсап, Алероева Маруси дукха безаши лоархIаши ба юрта баха нахи совхоза болхлойи. Цар ю беседаш — екъа факташ ювцилга е массазара газетни материал чIоаггIа Iоешилга дац. Мел сакъердаме дешаш хул цкъаза къувсараш, ма дукха къамаьлаш хул хургдараш дувцаш. Массадола хIама ха а довза а ловш ба нах.

Агитатора массаза а вIаштIехьдаргдац, мел дика кхеташ из вале а, дерригача хаттарашта маьлла жоп дала. Цудухьа боккха пайда боал агитколлективо вIашагIъеххача хаттарийи жопийи сайренех. Сайренашка кхайке боалабу юртарча школера хьехархой, юртбоахама производства специалисташ, кхыбараш. ЛадувгIарашта дизза жоп лурга экономически, юридически, общественно-политически темах лаьца даьча моллагIча а хаттара. Сайрене хинна цхьаккха а саг раьза воацаш аравалац цигара.

Хаттарийи жопийи цу тайпарча сайренаша тIа-тIа дукхагIа чуувз знанешца безам болаш, таханарча ден событеш йовза ловш бола нах.

Таханарчун мах нийсагIа бара дIадахар ха деза, паргIато яккхар духьа вай даьша мел цIий Iодахийтад ха деза, царизм дIа мишта яьккхай, Советски Iаьдал мишта оттадаьд, Сийлахь-боккха Дай мехка тIом лаьттача халача шерашка вай Даьхен сий, паргIато, лоIам мишта лорабаьб. Укхаза кагирхошта хьалхашка къамаьлаш ду Къилбаседа Кавказеи Нохч-ГIалгIай-мехкеи-лаьттача граждански тIема ветеранаша, хIанз персональни пенсионер волча Умаров Махьмада, Сийлахь-боккхача Дай-мехка тIема ветеранаша Энгиноев Йотас, Терлоев Усамата, кхычар. Лакха патриотически уйла чуйоссаю кагирхошта цу беседаша.

Совхоза свинаркаша баркал оал фермера доккхий кхоачамбоацараш дIадоахача дакъа лаьцача агитатора зоотехника Гадиев Макшарипа. Наггахьа мара ца хулаш мичад уж тайпа гIулакхаш агитаторий барт тайнача коллективе?

Нах чубоацаш цIаккха а ха ягIац агитпункте. Сарахьа укхаза йоагача лампа сердалонах тIаух юхерча улицаш к а р а нах. Хоза выставкаши витринаши я укхаза оттаяь. Уж хетаьй КПСС XXII-ча съезда, парте Программана. Деша безам болчоа укхаза да керда газеташ, журналаш, къахьегамхой депутатий моттигерча Советашка деча хоржамех лаьца хаттар долчоа дала дизза жоп.

Агитпункте вIашагIбетталу юрта баха нахи совхоза дикагIа бола болхлойи, депутаталла кандидаташи. Бригадайи фермайи викалаша дувц шоай коллективай дикача гIулакхех. Укх шерара шоай балха планаш ювц совхоза производстве хьалха латтараша механизатора Коригов Хьасанеи свинаркас Чернышева Антонинаси.

Дукха хIамаш дар агитпункта балхах дувца йиш йолаш. ДIахора планаш йоккхий я агитколлектива. Вай вахаре керд-керда балха формаш лохаш хулга, хIаьта вахарца гIа боахаш баха безам болаш «Ингушский» совхоза агитатораш а ба.

И. ШАИПОВ.

Грознерча химически комбината цехашта юкъе хьалхле лелаерех я № 111 йола цех. Графикал даиман хьалха ювлаш хьайоагIа из.

Цехо баьккхача толаме дика дакъа лоац рационализатораша. Приборий участка кулгалхочо Якубов Серафим Николаевича еннача 11 рационализаторски предложене торо хилийтар 18 эзар сом пачхаьалкхенна ахча кходе. 12 эзар сом мах болаш рационализаторски предложенеш балха юкъейихьар ремонтни мастера Джевский Виктор Федоровича, кхыбараша.

Сурта тIа: Якубов Серафим Николаевич.

И. Плиева сурт.

БIаьсти яьннай. Кийчле, механизатор!

СОАХКАРА ГIАЛАТАШ ЮХА МА ДУВЛИЙТА

Хиш дехкача лаьттаех 1964 шера пайда во ийцар Грозненски района «Советская Россия» яхача колхозеи Предгорни опытно-хьокхама совхозеи, цига дIайийна хIамаш во хьийкъай. Из ишта доллашехьа а укх шера а агротехника телхаеш да уж боахамаш, цу тайппара, дIайийна юртбоахама культураш ясала хилар кхерам болаш я 1965 шера а.

«Советская Россия» яха колхоз: — 1964 шера хиш дехкача лаьтташка юртбоахама культураш дика хьувкъаьчеи пайда а хулаш шу чакхдаьккхачеи № 3 йолча сомий-баьца даарий совхозаца оагIув а болаш да цу колхоза лаьтташ. Планировка яь 1300 гектар а хий дехка инженерни хьисапера керда сеть йолаш йолча 2224 гектар а лаьтта да колхозе, цхьабакъда, цу лаьтта дIайийна хIамаш во хьувкъ укхаза вIаштта массехк шера.

№ 3 йолча сомий-баьца даарий совхозаца нийсйича «Советская Россия» яхача колхозера сурт укх тайпара да: 224 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 23,2 центнер гуйран кIа даьккхар совхозо, хIаьта колхозо 819 гектар долча лаьттан хIара гектара тIара 14,5 центнер мара яккханзар; совхозе хIара гектара тIара 20 центнер баьлар гуйран мукх, колхозе — 17 центнер, совхозе фуалъяьха хьажкIаш гектара тIара 36,8 центнер яьлар, колхозе—16 центнер, иштта кхы а.

Цу цифрех гуш да, «Советская Россия» яхача колхозе хиш дехкача лаьттаех пайда харцахьа эцаш хилар; теркал де деза 1965 шера промфинплана тIа колхозо хиш дехкача лаьтташкара кIезига хьувкъам чуба оттадаь хилар а. Масала, № 3 йолча совхоза планах хIара гектара тIара даккха лерхI: гуйран кIа 22, хьажкIаш—35, помидораш — 220, столови свекла — 170 центнер. ХIаьта колхоза планах, гуйран кIа — 18, хьажкIаш—30, помидораш—120, столови свекла — 80 центнер, и. кх. дI.

Колхозе юртбоахама культураш во хьувкъара маIан да хиш дехкача лаьттаех пайда харцахьа эцари хиш дехкача лаьтташка юртбоахама культураш кхеяра агротехника лоха хилари. Лаьтта ханнахьа ца ахар бахьан долаш ши бутт совгIа ха яьккхар гуйран ялаташ дIадийна ца доалаш, уж дIадийра оахаш латтача лаьттанна тIеххьа, IотеIа далазеи кийчданзеи долча лаьтта, фу тIийха а дувш. Из бахьан долаш оахамаш Io ма теIинге а хаьлгий овлаш тедаделар, хIаьта тIийхига а ший биззача боарамех а фу дIа ца дерах ялаташ нийлха хилар.

БIаьстан юхье дIаюврглйолча ерригача культураша зябь аьхаяцар колхозе, хIара шера дерригача оахамах 36 процента тIа дIаювш йола культураш бIаьстан юхье предплужникаш йоацача нохарашца 18—19 сантиметр мара кIоарга доацаш аьхача лаьтта дIаювра.

Ялатийна лаьрхIа хьажкIаш дIайийна лаьтта во кийчдаь дар. ХьажкIаш дегIайоагIача хана шин оагIорахьа еш йола культиваци во йир, цкъа мара хий диланзар. 5—8 дийнахьа дилла дала дезаш дола хий дуллаш 25—28 ди даьккхар. Цудухьа ший ханнахьа а дика а, кIоарга мугIараштa юкъе обработка е йиш хиланзар дIайийнача хIамашта. Агротехнико яхар ца дар бахьан долаш лаьтта, хий диллачул тIехьагIа чIоагIделар, ийттIар, тIадаьннача ялатий овлашка кхоачамболлаш фо кхачацар, хIаьта иштта ший ханнахьа доацаш диллача хиво пайда ца баларал совгIа, зе дора.

Колхозе во вIаштIехьъяьккхаяр шекара свекла кхеяра агротехника. Кхозза хий дилла дезача 235 гектарах геттара гайначул тIехьагIа 187 гектара тIа цкъа мара дилланзар из. Цул тIехьагIа ши-кхо ди ма даьллинге а мугIарашта юкъера лаьтта кIоаргта (12—15 см) цамцадакха дезача метте, ха тинначул тIехьагIа 3—4 см. кIоарга культиваци мара янзар.

1965 шера бIаьстан юхье культураш дIаювргйолча лаьттанца тIоадал соцаеш лоадама хий диллац колхозе. Планах 750 гектара тIа дилла дезаш дола хий 1965 шера 28 февралага кхаччалца 226 гектара тIа мара дилладац, е планах 30 процент.

Ремонт е езача хи тIарча 30 гIирсах цхьаккха а ремонт яь бац, хий дехка болхлой кийчбе хIанз а йолаеннаяц колхоз.

Хиш дехкача лаьттаех пайда во эц Предгорни опытно-хьокхама боахаме. 1964 шера хий дехкаш 1189 гектар лаьтта дар цу боахаме. Хий дилладац 650 гектара тIа мара, е план 50 процент кхоачашйир.

Опытно - хьокхама боахаме 1964 шера гурахьа 270 гектара тIа дIадийна ялаташ хьалхагIа хий а дилла де дезаш дар, хIаьта а из данзар, гуйран ялаташ дIадийнача лаьтта хий дехка харшаш даьхадац. Лаьттанца тIоадал соцаеш 300 гектара тIа дилла дезаш хинна хий 120 гектара тIа мара дилладац, е 40 процент кхоачашъяьй план. Эсала лел хи тIарча гIирсашта ремонт яра, боахама чухьара хий дехка сеть цIенъяра, хий дехка болхлой кийчбара гIулакх.

Цу шина а боахама кулгалхой а районни производственни управлене специалистий а декхар да соахкара гIалаташ укх шера дергдоаца гIулакх вIаштIехьдаккхар, хиш дехкача лаьттаех бокъонца пайда эцилга Iалашдар.

И. НИКИТИН,

Грозненски хий дехкача система управлене вокхагIа вола агроном.

ХЬАЛХАРА ГЕКТАРАШ

Унх Iай кIезига хиннай вай республике йоачаш. Лаьтто кIезига Iоаяьй тIоадал. ХIанз кхаш леладерашта хьалхашка латта дехкар йолаш йола тIоадал лаьттан чухь соцаяр да. Цудухьа лоа даша а деша лаьтта кIеззига ловсардахачул тIехьагIа а макхаш тIехьа а долаш тракторни агрегаташ араяьхар оаха тIоадал дIакъовлара.

Юххьанца бIаьстан балхаш дIадоладалалехьа кхашка де дезача балхий, уж кхоачашдара эшача ханна график оттайир. Цунга хьежжа болх дIаболабир. Макхаш доахача 4 агрегато 5 дийнахьа 1000 гектара тIа тIоадал дIакъайлар. Iан дIоаххал балхага сатийсача механизатораша лакхача темпашца бора болх. Къахьегама овсарле лакха яр тракториста Кадырова Джабай, кхычар.

Макхашта тIехьа кхы ца говш зяба культиваци е йолайир оаха. Дика ирдаьча культиватора урсаша бокнъонца дIатедар хьалхьайнача баьций зIыргаш. Трактористаша Альтемирова Бурос, Ахмадов Мусас, Арсанов Ахьмада, кхычар лоаццача хана 400 гектара тIа культиваци йир.

Ялат дIаде деза майда кийч ма йингехь а кхашка сеялкаш араяьлар. Эггара хьалхагIа Кагерманов Оалхазара бригада йолаелар силоса лаьрхIа вIашагIъийна кени горохи дIае. Цунна тIеххьа 2-ча отделенерча Мацаев Овалу а араяьккхар ший агрегат. Шин дийнахьа 50 гектара тIа ялатийна лаьрхIа кен дIабийра цо.

Дукха ха йоаццаш дийлхача догIо соцадаьд тха «Красноармейский» совхоза кхашкара балхаш. ХIаьта а механизатораш кхоабир лоаццача хана 50 гектара тIа йен, 27 гектара тIа вIашагIъзбаь кени горохи, 49 гектара тIа вIашагIъзяь горохи бобаши дIае.

ХIанз механизатораш кийча ба хоза ха хьа ма эттангехьа сихха кхашкара балхаш чаихдаха.

ХIаьта лакхе белгалдаьхача балхел совгIа 311 гектар йолча зяба тIа хий диллад тха совхозе. Еррига хий дилла майда 480 гектар я. ХIанз дIахо а хий дехи оаха гурахьа дIадийнача ялаташтеи люцернанеи. Тха совхоза къахьегамхой дог тийша ба семилетка тIеххьарча шера шоаш лакха толамаш доахаргхиларах.

Г. КУЮМДЖИЕВ.

Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза керттера агроном.

ДОТТАГIАЛ ДОЛЧА АФГАНИСТАНЕ

9 марте Москвера Кабуле дIаяхар советски правительственни делегаци. Цунна юкъе — СССР Министрий Совета Председатела заместитель Д. С. Полянский (делегаце кулгалхо), Узбекски ССР Министрий Совета председатела заместитель И. В. Марцинюк, кхыбараш.

Делегаци доттагIал долча мехка яхай Афганистана правительства йийха. Цо дакъа лоацаргда Джалалабадски ирригационни канал хьаделлар дездеча.

Внуковски аэродроме делегаци накъа йоаккхаш бар СССР Министрий Совета Председатела заместителаш А. Н. Шелепин, П. Ф. Ломако, кхыбола официальни нах.

(ТАСС).

ЯХЬЕ ХЬАЛХА ЛАТТ

Семилетка тIеххьарча шера Грозненски консервни завода цехий коллективашта юкъе яьржача яхье хьалха латтарех я Шамович Клавдия Васильевнас кулгалдеча сомий цеха коллектив. Дог гIоздоаккхаш къахьегама толамаш даьхад цо февраль бетта. Валови продукци арахецара бетта план 117 процент кхоачаш а еш, планал совгIа арахийцай 70 эзар консервай банкаш. Укх дIабахача шин бетта цхьа моттиг нийсъеннаяц арахийцача продукцена юкъе брак йолаш.

Российски Федераце 30 миллиард фонде а дика дакъа лоац цеха рационализатораша. ТIаийцача социалистически декхарех хьалхарча квартале балха юкъе яхьа езаш яр ши рационализаторски предложени. ХIанзлехьа кийч а яь балха юкъейихьай кхо рационализаторски предложени. Хьалха банкаш кулгашца хьалйиза езаш хулар, хIанз кийчъяьча рационализаторски предложенех механизированни хьисапе кхоачашбу из болх. Цул совгIа эргаяьккхай варенье, повидла кхехкаю технологи. Iажашта тIера чIор механизированни хьисапе дIайоаккх. Цу предложенеша пачхаьалкхенна массехк эзар сом пайда баьб. Уж предложенеш кийчъеча дика дакъа лаьцад нн. Дубовас, Зайналяна, Шамовича, кхычар. Царех хIаранена 30 сом ахчан преми еннай.

Валови продукци арахецара хьалхарча квартала план 20 марта кхоачаш а еш, планал совгIа бIаьш эзараш консервай банкаш арахецаргья оаха — йоах цеха начальника нов. Шамовича. Уж декхараш дизза кхоачашдара къахьегама темпаш кхы тIа а даккхеш къахьегаш ба цеха болхлой. Къаьстта дика къахьегаш ба городской Совета депутат Безрукова Анна, Борисенкова Анна, Ельцова Антонина, Ганиева Шаги, кхыбараш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Таханарчул дукхагIа арахеца продукци кхоана яхача девизах къахьегаш ба укх шера Грозненски «Электроприбор» яхача завода болхлой. Цунга хьежжа дика да хьалхарча шин бетта даьха къахьегама толамаш. Валови продукци арахецара шин бетта план 27-ча февралe кхоачаш а еш, планал совгIа арахийца продукци 6 эзар сома маьха я.

Московскии ленинградскии предприятей коллективай болам хьал а лаьца, арахеца продукци лакха дикал йолаш я. — Укх шин бетта арахийцача продукцена юкъе брак нийсъеннаяц. Арахецача продукцега дIабода мах планах лаьрхIачул 1,2 процент лохбарах пачхаьалкхенна кходаь ахча эзар сом да.

Завода участкашта, цехашта юкъе хьалха латтачарех я нов. Дунаева кулгалду № 1 йолча цеха коллектив. Валови продукци арахецара шин бетта план 103,7 процент кхоачашъяьй цо. Планал совгIа арахийцай 3,4 эзар сома маьха продукци.

Квартала план 25-ча марта кхоачашъе лерхI завода болхлоша. Цу даькъе къаьстта дика къахьегаш ба нн. Бойко Зинаида, Мостовая Валентина, кхыбараш. ХIара смена норма 120—125 процент кхоачашъю цар.

Сурта тIа: сверловщица Мостовая Валентина.

И. Плиева сурт.

ИНДЕ ПРЕМЬЕР-МИНИСТР Л. Б. ШАСТРИ СССР-е ВОАГIАРГХИЛАРАХ

Советски правительства официальни визитаца Советски Союзе вийхар Инде премьер-министр Лал Бахадур Шастри. ВоагIилга баркал а оалаш дIатIайийцар.

Барт вIаштIехьбаьккхача тайпара визит хургья 1965 шера 12 маера 19 мае кхаччалца. (ТАСС).

МАССАЗА А ПАРТЕЦА

РСФСР писателий II-гIа съезд чакхъяларца дувзаденна яь прием

Тахан Кремле РСФСР писателий Союза правлене прием йир Российски Федераце писателий II-гIа съезд чакхъяларца дувзаденна. Съезда делегаташца цхьана йоккхача Кремлевски дворeца Георгиевски зале гулбелар искусства мастераш, культура болхлой, общественни деятелаш.

Писателаш болча хьоашалгIа баьхкар новкъостий А. П. Кириленко, А. И. Микоян, М. А. Суслов, Л. Ф. Ильичев, РСФСР-а йолча КПСС ЦК Бюро членаш Н. Г. Егорычев, В. А. Карлов, М. А. Яснов, Советски Эскарей ТIемаФорда Флотеи Керттерча Политически управлене начальник эскарa инарал А. А. Епишев.

РСФСР писателий Союза правлене председатела С. Л. Соболева кад текъабир Коммунистически парте сийна, российски писателий партецарчеи халкъацарчеи хадаргбоацача бувзама сийна.

РСФСР-а йолча КПСС ЦК Бюро председатела хьалхарча заместитела А. П. Кириленкос парте ЦК Президиумо тIадилларах российски литература боккхийча викалашкеи вежарашха йолча республикаша бахкийтарашкеи дIайха моаршал луши Российски Федераце писателий шоллагIча съезда болх толаме чакхбаларца уж даькъала бувзаши къамаьл дир.

Писателаша С. В. Михалкова, А. П. Кешокова, С. А. Васильева, Л. К. Татьяничевас, кхычар шоаш лоацца къамаьлаш деш КПСС Центральни Комитетаи Советски правительстванеи дош делар, шоай деррига творчески низаш коммунизма гIулакха, ленински идеяш котъяхара шоаш дIалургхиларах.

Безамерча, дег тIарча гIулакхашца чакхъьлар прием.

(ТАСС).

8 март.

ДЕРРИГА ТВОРЧЕСКИ НИЗАШ ХАЛКЪА

ЧАКХЪЯЬННАЙ РОССЕ ПИСАТЕЛИЙ 2-гІа СЪЕЗД

☆

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетага

Российски Федераце шоллагІча съездо Советски Россе литераторий дуккхача къамех йолча отряда цІерах доккха баркал оал РСФСР-а йолча КПСС Центральни Комитета бюрона деша художникий йоакхо ешн царгара доагІаш дар хьадехаши хиларе хьалха а даьккха цо тха съездага моаршал дайтарах.

Тха хьалхара, учредительни съезд хинначул тІехьагІа дІадаха ялх шу Россе массе а моттиге, цун ерригача автономни республикашка, краяшка, областашка литературни творчество кхерда дикка дегІанха шераш дар. РСФСР халкъий 56 меттала яздеш болча Российски Федераце литератораша цу шерашка кІезига хьакхеллаяц ленински партийноста, советски гуманизма, интернационализма идеях йизза йола, советски сага, къахьегамхочун, коммунизма лакха идеалаш лелаечун образ, гІуланхаш, уйлаш къаьгга хьаейлаш йола произведенеш. Россе писателий книжкаца, цар пьесаехи сценареехи оттаьча спектаклашеи фильмашеи новкъостал ду советски наха кхетам балара, цар хIама кхоллаш хьинаре къахьегара, коммунистически мировоззрени царна чу а йоссаю, чІоагІ а ю.

Шоашта карагІ мел даьннар эггара хьалха хьамсара ленински парти бахьан долаш хинна хIама лерхIаш ба российски писателаш. Шо лостам луш телача указанешеи хьехамашеи йIаьхий ю писатела творчески уйла, тIахьех из хьалха латтар, кхерда дар литература тІа нийсеи художества лакха йолаши хьахьонхара, сийрдача коммунистически кхоаненга йодача советски обществана новкъарле еш мел дола хIама гучадаккхара. Вай парте программа, идеологически дешаех лаьца яь КПСС XX, XXII-ча съездий, КПСС ЦК июньски (1963 шера) Пленума решенеш хила а хиннай, хIанз а я цо хьахьенхача наькъаца болха российски писателаш бахаши хIамаш кхоллаши, вахар кІоаргга тохкаш, социалистически реализма принципаш дегІанхувлаши шоай творчестве дІахо кхухьаши йола политически компас.

Коммунизм практически хьалъе йолаенна советски общество дегІайоалаяра кхердача этапо тхо массава а денхарийла ву Даьхенна хьалхашкара тхоай денхар оаха мишта кхоачашду, книжкаш дешараша тІа-тІа дуккагІа дІадехаш дола этически эстетически хIамаш тха произведенеша мел кхоачашду а мел кхоачашдергда а, мел нийса, къаьга массе оагІорахьара хIанзара керттера турпал — коммунизм хьалъер цар мел нийса, къаьга, массе оагІорахьара хьахьонх хьожаш кхы цІаьхха а кІоаргга уйла е.

Халкъ — эггара лакхехьара тха къахьегама мах бер, хIаьта оаха цунна хетаду тхоай дерриге низаши хьинарш.

Литератураи искусстваи произведенешкара, идея йIаьхъяргареи художественни говзалгареи, цар моральни цІеналгареи нравственни боарамгареи доагIар советски халкъо хIара шера тІа-тІа дукхагІа дІадех.

Оаха дика кхетаду, заман художественни летопись творчески интеллигенце дуккхача ноахалий низашца хьакхоллаш хилар. Цхьабакъда, тхох хIаране ший дезагІа дола денхар лоархІ цу летописа юкъе дунен тІа эггара сийлахьеи йоккхагІеи йола революци яьча а лораьча а, бирсача тохкамашка кхоча, нийсагІа йола вахара строй оттаьча халкъа карагІдаьннача гІуланхага хьежа дола цоай дакъа а хьонга. Къаьстта дика гу вайна из хIанз, Сийлахь-йоккха Октябрьски революци яьча дийнахьа денз 50 шу дизари В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 100 шу дизари санна йола дерригдунен-исторически лоархIамера событеш тІанхоачача хана. Историе чухь хулаш долча сийлахь-деккхийча хувцамий сийрда художественни летопись а хинна дІаотта еза тха искусство.

Оаха парте Центральни Комитета дош лу дешаш бараш уйлай кІоаргалцеи художественни форма къаьга хиларцеи гІадбугаргболаш, духовно уж бІаьхий бергболаш, сийлахь-йоккхача Даьхен иразе хоастами хилийтар духьа бахараи къахьегараи новкъостал дергдолаш, советски наьха кхерда тІехьенаш сийлахь-йоккхийча ленински идеий уйланца хьалкхеергйолаш йола произведенеш кхоллараш доккхагІа ираз тхоай ца хиларах.

Даькъала хилда дуккхача къамий советски литература!

Даькъала хийла хьамсара Коммунистически партии цун Центральни Комитети!

Хоастам хилба Октибра даьхенна!

РОССИЙСКИ ФЕДЕРАЦЕ ПИСАТЕЛИЙ ШОЛЛАГІА СЪЕЗД.

☆ ☆

Россе йоккхийча моттигашкара, цун эггара гаьнагІарча йистошкара баьхкар литератораш Москве шоай шоллагІча съезде. Пхе дийнахьа чІоагІа а уйла тІаяхийта а дийцар цар российски литературана хьалхашка латтача проблемаех, халкъа хьалхашкарча, партена хьалхашкарча, историена хьалхашкарча деша художника бехктокхамах. Советски наьха гІулакхаши уйлаши дикагІа хьа мишта хьокхаргья, цар коммунистически мировоззрени хьахиларан чІоагІъяларан новкъостал мишта дергда — уж лоархIамера дешаш увттадир съезде къамаьлаш даьча берригача ораторашa.

Сийлера Советски паччахьалкхен 50 шу дизари В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз 100 шу дизари тІакхоачача хана къаьстта а бокхача лоархIаме да Коммунистически парте деналерча гІулаккхех, советски халкъа карагІдувлача турпалерча хIамаех дола книжкаш, пьесаш, сценареш.

Соцам тІа могаду Российски писателий союза организационно-творчески гІулаккхаш. Союза кердача правленена цун ерригача организацештеи могаду творчески писательски бувзамаш Российски Федераце доалонел чухьа санна, иштта СССР халкъий дерригача вежарашха долча литературашца а кхы а чІоагІагІа дегІакхувлилга. Къаьстта уйла тІайохийтилга могаду къона литератораш бебабараи лакхача идейноста, гражданственноста, халкъа гарга шоай творчествана хьалхарча бехктокхама уйланца хьалкхебараи.

Съезда тІеххьарча заседане хьаийнашар РСФСР писателий Союза правлени, ревизионни комиссе. хIаьта иштта ерригсоюзни писателий йиъалагІча съезде бахийта делегаташ а харжара результаташ. Правлене харжав 144 саг. съезда делегаталла — 262 саг.

ЧІоагІа раьза хинна тІаийцар съезде дакъа лоацаш хиннараша Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетага дахьийта письмо. «Оаха дош лу парте Центральни Комитета, дешаш бараш уйлай кІоаргалцеи художественни форма къаьга хиларцеи гІадбугаргболаш, духовно, уж бІаьхий бергболаш, сийлахь-йоккхача Даьхен иразе хоастами хилийтар духьа бахараи къахьегараи новкъостал дергдолаш, советски наьха кхерда тІехьенаш сийлахь-йоккхийча ленински идеий уйланца хьалкхееергйолаш йола произведенеш кхоллараш доккхагІа ираз тхоай ца хиларах».

Съезд дІакъовлаш Л. С. Соболева аьлар, писателашта хьалхашка латтача лоархIамерча декхарех. Къаьстта уйла тІаяхийтар цо Советски паччахьалкхе йола шовзткъе итт шу дизаран В. И. Ленин ваьча дийнахьа денз бІаь шу дизараи кийчо еча хана литература деятелаша дакъа лацара.

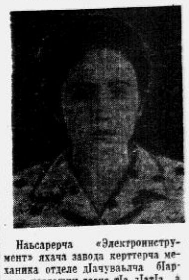
* * *

Тахане а хилар кхерда хержача Российски Федераце писателий Союза хьалхара, организационни заседани. Массава раьза а волаш правлене председателалла хержар Л. С. Соболев. Секретариата юкъе бахар ер новкъостий: М. Алексеев (Москва) Ф. Таурин (Иркутск), В. Панков (Москва), А. Кешоков (Чечий-Балкхарой АССР), С. Хакимов (Татарски АССР), А. Алга (Чувашски АССР), М. Карим (Башкирски АССР), С. Михалков (Москва), М. Дудин (Ленинград), Г. Марков (Москва), Д. Гранин (Ленинград), В. Закруткин (Ростов-на-Дону), Н. Рыленков (Смоленск), С. Сартаков (Москва), Л. Татьяничева (Челябинск), А. Барто (Москва), В. Федоров (Москва). Оргдешашта секретаралла хержар В. Шишов.

1965 шера 7 март.

(ТАСС).

ИНЖЕНЕР-КОНСТРУКТОР

Наьсарерча «Электроинструмент» яхача завода керттерча механика отделе дІачуваьлча бІаргагу чертежни доска тІа дІатІа а этта стандартах йоацача оборудоване бІарччача агрегатий а къаьстта цхьаццайолча узлай а чертежаш оттаеш йоалла гІалгІай къона кхалсаг. Из я шоллагІча категоре инженер-конструктор Банхаева Мадина.

Чоалханеи бехктокхамеи ба Банхаевай болх. Расчеташ еча хана зІаммига а цунгара даьнна гІалат цун конструкцех хьаяьча машина е станока чІоагІа Іаткъаш хургда. Цудухьа чІоагІа уйла тІаяхийте бу цо ший болх.

ВорхІ шерарча школе ше деша ягІача хана а тІехь комбайнаша, трактораша, кхыйолча юртбоахама машинаша беча балхашка чІоагІа хьожаш, цар балхий принципаши конструкцеши йовза гІерташ яр хIама хара тІера йола йиIиг. Шераш дІа ме ух дукхагІа безам хулар цун уж хIамаш довза. ВорхI класс яьккха йоаллаше а целиноградски юртбоахама машинашъеча техникуме деша хов Мадина. Техникум яьккхача город Кокчетаверча металла обработка еча заводе мастералла хьожаю из. Металла обработка яра технологи тІехдика йовзаш хилар бахьан долаш цхьа шу доаллаше а цеха технолог хул цунах.

Безам тІагІоргболаш а тайп-тайпара а ба цеха технолога болх. Болхлошца, мастерашца, конструкторашца хIара денна бувзам болаш ба из. Цеха технологех ерригача цеха хьоа ба ала мегаргда.

1954 шера денз я нов. Банхаева конструктораллa болх беш. Кхоачашхилар цунна дагалаьттар — ше керда машинаш хьаелга. Ший структурага диллача кхычарел чоалханегІа, бехктокхамегІеи халагІеи из бале а. дукха безабеннаб цунна конструктора болх. Укхаза хIара детала расчет е еза, цул совгІа хьае атта хургйолаш хила а еза из. Дукха хIамаш ховш а ховшдар дика ховш а хила веза конструктор. Идеяши уйлаши-м хьахулар. Бакъда дагалаьцар кхоачашде башха вІаштІехьдалацар. ДІахо а деша дезар...

1956 шера фрунзенски политехнически института сайрийнарча отделене деша хов Мадина, дийнахьа заводе инженер-конструкторалла болх а беш. Дийнахьа заводе болх а беш сайрийна институте деша мел хала да ховш ма дий, къаьстта кхалсага. Дийнахьа сарралца расчеташи сайрийна шийтта сахьат даллалца институтера занятеши. Дешар а болх а цхьана «дІабохьалургбий-теш» аьле хеталора. ХIаьта а ший специальность дика йовзаш хилароцунцара безам сов чІоагІа хилароницa лора деша а болх бе а. 1963 шера инженера диплом хьаэц Мадинас.

ХIанз тха заводе я из. Дика бу цо ший болх. Цудухьа болхлоша, гІулакхерчар, инженерно-технически болхлоша чІоагІа сий ду Банхаевай.

Б. ТИМУРЗИЕВА сурти тексти.

ЧІОАГІБЕ ВАХАРЦАРА ІИЛМА БУВЗАМ

Каст-каста хоз вайна «Советски Іилма вахарца айхха дувзаденна да» оалаш. Парте Программа тІа йоах, хIанз Іилма юкъарчал доацаш производственни низ а хинна дІаэттад.

Мишта кхетабе боагІа из бувзам? Фу ду Іилма низо? Укхаза дувца йиш хургьяр сага мишта беннаб Іилмо сага атома чуйоаллача энерге низ бола хьаст, дуккхача Іилманта карагІдаьнна хIамаш бахьан долаш космос караерзаяра юхь дІайолаяь вай советски космически кемаш урагІдахийта йиш хиларах; искусственно хьаеча кердача хIамай лоаттама а свойствашта а химикаша мишта доал ду, кхыдараш. Бакъда, со хьожаргва Іилма вахарца бола бувзам сай статья ешаргьяраштa цу лакхехьа вай-дийцарел гаргагІа латтача масалашца — вай Грозненски мехкдаьтта Іилма-тохкама институто беча балха масалашца башха.

Мехкдаьттах бензин даккхара гІулакх 40—50 шерашка овлангера хийца процесс я католитически крекинг. Мехкдаьттах йоахкача веществай цхьайола группаш йІоахъяра наькъаца цунах чоалхане доацача тайпара хьакъоастадечара сага эша керда веществаш хьахулийташ йолча цу процессага довла дукха опыташ, теоретически тохкамаш, чоалхане расчеташ, конструкторски творчески балхаш де дийзар. Католитически крекинг йича хьахул «Іалама» мехкдаьттах доаллача бензинаца йоаца чІоагІа эшаш йола свойстваш йоахка керда бензин.

Шеко яц Іилма дегІадарца, Іилма лардаш йохкарца, хулаш йолча реакцей закономерносташ йовзарца мара мехкдаьтта чакхдоаккхача иштта доккха хIама карагІдала йиш хинна хург ца хиларах. Дуккхача мехкашкарча Іилмахоша доккхий Іилма тохкамаш дар бахьан долаш йиш хилар католитически крекинга процесс хьае. Из процесс хьаеча юкъе доккха дакъа лаьцар ГрозНИИ сотрудникаша а. Цар вай мехка хьалхара хьайир шарикови католизатор йола католитически крекинга промышленни система, цу процесса эша католизатор яккхара технологи. Из процесс хьаеча доккхий хIамаш карагІдаларах ГрозНИИ Іилма сотрудникашта технически Іилмай кандидата Б. К. Америка, З. Г. Оркипана, К. Г. Лаврентьевна 1-ча степена Паччахьалкхен премиеи елар. Цу процессах болх беш йола установкаш дукха я хIанз Советски Союзе, хIаьта Іилмахой творчески хьаькъало хьаю керда, кхы а толашагІа йола процессаш, аппаратураи католизаторийи керда тайпаш. ХIанз болх беш йолча католитически крекинга установкашта уллув е уж хийце цар метта дІаувтт керда, кхы а чІоагІагІа низ бола, тоаяь эргаяьха установкаш — из да Іилмаца керда карагІдаьннараша мехкдаьтта чакхдаккхара практика тоаелга.

Вай ханара техника чоалхане расчеташ йоацаш хила йиш яц. Техника дукхагІа тоа ме лу нийсагІа а чоалханегІа а хул Іилма луш йолча чоалханерча закономерностий ларда тІа еш йола уж расчеташ. «Къьнарча Іаьдалах» бе арифмометри логарифмически линейкеи а ела лоархIаш хилча цхьа расчет еча дукха ха йоаю инженера. хIаьта цхьайола расчет юлург а яц: иштта лоархIаш хилча цхьайола расчеташ е ерригa ший вахара ха а тоъаргьяцар сага. ХIаьта иштта йола расчеташ дукха е ма езий, царех хьахинначоа юкъера толашагІдар къоаста а дергдолаш. Бокъонца бола производственни низ а хинна дІаэттача Іилмо сага бе-ехкай чехка болх беш йола, цхьан секунда эзараш арифметически вычисленеш еш йола электронни вычислительни машинаш. ГрозНИИ вычислительни техникаx пайда эц чІоагГІа цІенача нефтехимена эша бедал бензинах къоастаеча ректификационни колоннай чоалхане расчеташ еча. Физико-математически Іилмай кандидата Б. А. Сучковеи, А. К. Моновяней яьча расчеташа йиш хилийтар цу тайпарча колоннай, лаьрхIача 32 вариантах, толашагІа яр хьалаха. Бакъда, цу расчетий автораш кхоачамбеш бацар хIанз йолаш йолча методех: дукха ха дІайодар царга. Тохкам бераша чІоагГІа уйла тІаяхийтар расчета методаш тоаяра. Расчет яра ха иттанейца лоацъеш йола керда метод дагалаьц Б. А. Сучкова.

Сага бе йоаллача рычаго цун низ совбоаккхаш санна, иштта лаккьу Іилмо цо хьаькъалца беча балха овсарле, хьалхагІа шерашка мара баь баргбоаца болх сахьаташка йистебаккха торо хулийт.

Дукха ха хьалха денз наха белгалдаьккхал чІоагІача. Іургаш йоахкача хIамашка коачача хIамаща е газаца вІашагІкхийттача, цу коачача хIамаех е газах йоахка цхьайола веществаш шоашта чухь сецаеш хилар. Иштта хьахинна активированни болча кІораца, лоабатаца кхыча предметашна хIама цІенъелга. Цу даькъе къаьстта белгала я адсорбинаш яха минералаш. Дуккхача веществаех латта коачал царех чакхъялийтача. цар цунца цхьа вещество шоашта чухьа соца а йийя, вожаш цацах санна чакхйоалийт. хIаьта бензинацара эшаш йола цхьа углерод, газа смесацара хий къоастаду. Іаламаца я «Молекулярни цацаш» оала минералаш. Бакъда промышленносте пайда эца йиш хиллал дукха яц уж. Іилмахоша бокъонца уж искусственни наькъаца лабораторешка хьа а йир. Иштта дола молекулярни цацаш Советски Союзе эггара хьалха хьадир ГрозНИИ сотрудникаша технически Іилмай кандидаташа Я. В. Мирскеи М. Г. Митрофановеи. Цу тайпара, Іилмо, из Іаламацара пайдане йола, бакъда кхоачамхиллал дукха йоаца хIама «белгала а яьккха» ше искусственни наькъаца хьа а яь, промышленносте пайда эцаргболаш техникага дІаелар. ХIанз хьалъяь йолаш а я (къаьстта аьлча Грозненски крекинг-заводе), хьалъеш а латт шера итташ а бІаьш а тоннаш молекулярни цацаш деш йола фабрикаш. ХIаьта Іилма дІахо дода, цо хьаду Іалама дага ца хинна, сага чІоагІа эша толашгІа дола молекулярни цацай тайпаш.

Іилма вахарцара бувзам боашхаш долча дуккхачарех дола цхьадоа масалаш мара дац вай лоаладаьраш. ХIаьта ГрозНИИ геологе, бурув тохача, мехкдаьтта доаккхача, из чакхдоаккхача нефтехиме беш бола беррига болх айхха бувзабенна ба индустре эггара а кертерчарех цхьа дакъа ше долча мехкдаьтта промышленностаца. Кхыча тайпара хила йиш а яцар цун.

КІезига моттигаш яц институташка деш дола тохкамаш вахарца вІалла а дувзаденна хIама доацаш хеталуш. Къаьстта цу даькъе «отраслеви» институтел дукхагІа бехке ераш я промышленноста гаьна латта Іилма Академе институташ. Боккъал дар аьлча, Іилмахочо шераш доах вещества свойство Іомае, химически реакце е физически явлене закономерность лаха гІерташ. Цкъаза хеталу долаш долчул цхьаккха керда хIама хьадац-кх цо аьнна. Бакъда иштта цо дер а боккха мах болаш хул къаьстта цу даькъерча специалисташта. ХIаьта цхьа ха-зама яьлча зданена хиланза яргйоаца «кирпииш» а хинна дІаотт из, цох оал здане керда процесс е керда вещество, дуккхача мехкий итташ йолча лабораторешка. дуккхача Іилмахоша хьаяь я из.

Дукха ха йоаццаш иштта йола «кирпишк» йиллар СССР Іилмай Академе органически химе института Іилмахоша ше ГрозНИИцеи «Гипрогрознефтацеи» цхьана хьаеча процессе. Массехк шу хьалха гучаяьнна, бакъда цу хана практикана юкъеяхийта вІаштІехьа ца даьнна факт ларде а лувцаш, хIанз йиш хургъя процесса дикка тоаергйола хIама де.

Цунца хетадала дагІац мехка дуккхача институташка деш мел долчох хIанз практикана юкъе ца доагІар деррига тІехьагІа накъа даргда аьна. ХIанз а дукха я Іилмана а е практикана а пайдана йоаца, дукха низ, ха, средстваш дІайолха дагалаьца проблемаш. Иштта деча тохкамий хьакъе критика яр нийса да.

Нагахьа санна вай хIанзалца дийцар Іилмано вахара луш дар, цун вахарца бола бувзам хиннабале, вай хIанз хьадергда вахаро Іилманна лур а. Ший аргІана вахаро хоам бу Іилманга цун де дезачох, къоастаянза яргйоаца проблемаш хьалхашка увттаю, тахан дукхагІа эшаш дола цун дакъа дегІадоаладара из тІадерзаду.

Партеи правительстваи чІоагІа йоакхо ю советски Іилма дегІадоаладара, Іилма-тохкама институташ шерьяраи уж чІоагІъяраи а дукха средстваш хьахец, вахарца дукхагІа бувзам хургболча, халкъа боахама пайданегІа хургболча, Іилма дегІадоаладара накъа баргболча, технически прогресс чакхйоаккхаргйолча оагІорахьа лестабу советски Іилмахой болх.

Е. БРЕЩЕНКО,
ГрозНИИ директора Іилма балха хьакъера заместитель, технически Іилмай кандидат.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ХЬИНАР СОВДУВЛ

Семилетка тІеххьарча шера доккхий социалистически декхараш латт Октябрьски района мехкдаьттахошта хьалхашка. Керттерча даькъе дегІабоалабе беза производства технически боарам, дикагІа хилийта еза арахеца продукци.

Тха района мехкдаьттахоша дог раьза хинна хьаллаьцаб арахеца продукци дикагІа хилийтара бола московски ленинградски предприятей коллективай болам. Хьадоаккха мехкдаьтта лакха дикал йолаш да.

Коммунистически къахьегама сийлен цІи яккхара къовсам лоаттабеча «Октябрьнефта» НПУ мехкдаьттахоша толамца кхоачашъяьй укх шера хьалхарча шин бетта план. Хьалха латтачарех я телемеханизированни промыслаи Гойт - Корт яхача участкаи коллективаш. Телемеханизированни промысла мехкдаьттахоша социалистически декхараш тІаийцад ворхI шера план 15-ча сентябре кхоачаш а еш, планах лаьрхIачул совгІа итташ эзараш тоннаш мехкдаьтта даккха. ХIанз уж декхараш толамца кхоачашдеш да.

Укх шера 16-ча автопаркаеи 28-ча участка нефтенасосенеи автоматизаци ергъя. Телемеханизированни промысле къаьстта дика къахьегаш ба коммунистически къахьегама ударникаш, операторааш ни. Юсупов, Белим, рационализатораш ни. Павловский, Егиянц, кхыбараш.

Коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча Гойт-Корт яхача участка коллективо шерагара шерага совдоах хьадоаккха мехкдаьтта. Укх шера планах лаьрхIачул совгІа 18,5 процент совдаккха лерхI участка болхлоша мехкдаьтта. ВорхI шера план октябрь бетта кхоачашъе дош деннад мехкдаьттахоша. Участканеи нефтепаркацеи укх шера автоматизации механизации е лерхI. Мехкдаьтта доаккха И. А. Прошина кулгалду бригадеи мехкдаьтта дІаухийта Г. П. Шатова кулгалду бригадеи белгалъьнна я хьалхашка латта декхараш дика кхоачашдарца.

Семилетка тІеххьарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра хьинаре къа а хьегаш, РСФСР 30 миллиард фонде дика дакъа лоац участка рационализатораша. Царна юкъе къаьстта дика къахьегаш ва оператор А. С. Дорохов. Цо укх шера кийчъяьй паччахьалкхенна бІаьш сомаш пайда бергбола 15 рационализаторски предложени.

Участке автоматизаци еча хьинаре дакъа лоац телемеханизированни промысла заведующе С. Г. Агамирова, керттерча инженера А. Л. Цатурова, Гойт-Корт яхача участка начальника П. Н. Хаценкос, кхычар.

Хьинаре къахьегаш ба укх шера 56-ча участка механически мастерске металлообработчикаши ремонтно - механически цеха болхлойи. Ди тІехьа хьинар совдоахаш къахьегаш ва токарь А. Дарвин. Цунца яхье баьнна къахьегаш бола токараш кхы а дукха ба цу цехашка.

Г. КРУГЛОВ,
КПСС Октябрьски райкома инструктор.

НИЙСАЧА НОВКЪА

ОЧЕРК

Цун пІагІе дІачуваьлча эггара хьалха бІаргкхет, цо яздеча истола лакхе хьалтеха доаллача портретах. Кхыдараш сайна портрет да из — юхь цІена йолаш, бІаргахьажар сатийна долаш, болхлойн спецбІозкъаш тІадувхаш ва сурта тІара хьехьежар. Цкъа, Рашид бІаргавайна саг, укх портрета тІара вар малав-хьогІ яхаш цунга хьежаргвац КІеззига цецвоаккх доккхийча алапашца цу тІа яздаь латтача «шофер Масаев» яхача дешаша.

— Хье ца вовзар кхер хьо, Рашид? — вела а къежаш хоатт аз цунга.

—Кхерац, хIана кхер со, — йоах Рашида. — Сона совгІата деннад из портрет. ЦхьоалагІча мая демонстраце хиннача нахага дар из. Семилетка маяк...

— Воти, хIана оал цох «Маяк» — яхаш, хетт Рашида йиІига Малкас. ПхелагІча классера дешархо я из. — Фордаш тІа, океанаш тІа, кемашта сердал а телаш никъ хьахьокхаш хул маякаш. яхаш дийцад тхона хьехархочо... ХIаьта Іа-м сердал мича тел?

— Хьехархочо дийцар бакъда, — чІоагІду дас, «Маяк» яхача дешах бераш кхетаде гІерташ лувц цо царна.—Нагахьа санна саго бІу ца къажаш, хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдеш, ший новкъосташта хьокхам теле — цо царна сердал тел. Уж санна болча нахах дужа а дужаш аьннад «маякаш». Кхийтарий хьо?

— ХIаъ, — кхийтта хилар хойташ корта оагабир Малкас.

— Воти, ва воти, хьона-м хала мичад, Іохайна а вагІаш машина ко кхестаде, — аьле Іоттар ю иттлагІча классе деша ягІача цун йиІига Умиста.

Да шортта велакъежар. Уйланга вахар из. Ше хеставе мегаргвац, хIана аьлча хIамах дика кхетача йиІиго со аьнна хетт хьона ала а тарлу. Шоферий болх атта ба аьнна цун йиІига хийтта а Іац. Цкъаза боккхагІчар оалаш а хоз:

— Атта да шофера, ко а хьувзадеш ваьгІача даьннад цун гІулакх...

— Дувца аз хьона шин шофера цкъа бихьача наькъах лаьца— вІаьхха хоатт Рашида Умистага. Цунга ладувгІа раьза а хинна. цунна лала дивана тІа Іохов из. Даька го бу бераша. Іимад йоацаш сатув. Цкъа шоаш яьча рейсах долчa бесса дийцар Рашида.

...Казахстане дар из. Цу хана Алма-Атински машинно-тракторни станце болх беш вар со. Гуйре тІехьаяха ха яр из. ДарзагІо делхаш догІа дар, юкъ-юкъе лоа а увш. Иштта йолча хана сои са новкъост Алимжани доажаде дІадахийта доахан долча ваха везаш хилар. Алимжана машина тІа дар даа хIамеи комбикорми. хIаьта са чун тІа — механизатораштa лаьрхIа дола доагор. Эзар километр гаьна аргІе тхога хьежаш бар нах. Городал тхо арадаьлча садайра. БІарг дІа макхоачча хьагур гІум мара яцар. Гаьнара тхогахьа хьатІайоагІаш яр кІор санна Іаьржа морхаш. Ца соцаш, дІахо никъ беш дар тхо. Бийса хилар. ТІа-тІа а чІоагІа хьекхар мух. Кабина хьалхашка доаллача кизгана хьатІа а етташ гІум тІалетар. ДогІа сихделар, цул тІехьагІа ткъов йолаелар. Машинашта чІоагІа хала дар,— машинаш иха наькъа такаш гІумаро къайладаьхадар. Чархаша буксовать дора. Геттара чІоагІа хьекхар мух. Ши гІа гаьнара хIама хьахозаргдолаш дацар. Алимжана машина хьалха йодар. Кхашка гІолла беда никъ цунна дика бовзар. Фуд а малад а ца ховш болх ца беш мотор сацa болабелар. Машина соцайнр аз. Хьежар фу бахьан да. Бензонасос ехаяр. Запасни бензонасос йоацаш а яр. Фу дергда? Мича гІоргва? Гобаьккха — шаьра аре. Алимжан дІахо водаш вар. Цунна хапар ший новкъоста хьовзам хиннабий...

— ХIаьта, воти, иштта хьо вита дІавахар из? — са а ца тохаденна хаьттар Умиста.

— ЛадувгІа дІахо. Сона ховра мел чІоагІа аз цІогІа хьекхе а цунна из дІахезаргдоацилга. Мух тІа-тІа а чІоагІагІа хьокхаш бар. ДІавахача цунна тІехьа дІаухаш дукха ха яьккхар аз. Юххера а со цунна тІакхийра. ДІадийцар гІулакх миштад. Фу дича бакъахьа да?

— Со юха городе гІоргва, — хадташ аьлар Алимжана.

— ГІоргвац, гІоргвац, сона хIама дергдац...

Хьекхача михах бийсана юха цІавахар из. Со цунга хьежа сецар. Сагота яр, ай ма сагота а яр алам доацача, баьдеча бийсанна шийлача ара хьежаш вагІа. Аргдацар! Цу хана цхьанна сага оалалургдацар, шофера болх атта ба, машина ко а кхестадеш ваьгІача ваьннав из аьнна. ХIара гІа мел баьккхача боккха е зІамига хьовзам хила тарлу. Иштта да хьона, Умист...

Воти, ва воти, Алимжан юхавера е вацзар? Хетташ дІаялац йиІиг.

— Ера цо бензонасос. Из дІа а оттаяь дІахо дахар тхо. Ховргдар хьона, мел боккха кхаъ хилар оаха дІабихьача мухьах хьайбаш лелдераштa, мел чІоагІа баркал яхаш бар уж тхона.

...Бокъонца волча сага даим дагадоалларгда шийна даь дикалар. Алимжана цІаккха диццлургдоаца гІулакх даь ди дицлац Масаев Рашида.

«Вилла къонах» — вайнаьха эггара чІоагІагІа дола саг хоаставар да из. Нагахьа халонех къаьхка саг тІехьашка ваьннавале, новкъоста эшача гІо даь деце, е сага хьовзам хиннача тІехваьнна дІавахача, — из чІоагІа во вувц:

— Къонах вац из...

Цу дешашца хьааьннад ала мел дезар.

...Казахстан — мехка ялатий хьаст. Цига волавелар Рашид къахьега. Доазув доацача целинни аренашка эггара хьалхарчарца лаьтта аьхарех да цун шонкаш яьнна болхлочун кулгаш. Кердача лаьтта хьахинна ялат комбайнаца чуэцаш хинна из. Масаев Рашида даим тІеххкхоачашйора производственни нормаш, цудухьа хIара шера цунна телар сийлен грамоташ, боккха мах бола совгІаташ, ахчан премеш. Цо болх мел баь организацеши, тийнна совгІаташи лархІа эттача, уж итташ да. Масаев Рашида «РСФСР социалистически яхьа отличник» яха значок еннай. Коммунистически къахьегама ударник ва из. Ер иттлагІа шу да из шофералла болх беш вола. Вай республике нагахьа район яц цо болх ца беш. Цун оамалех керттеръяр я хIама ха, довза гІерташ хилар. Хьинаре къахьегаш ва из ший балха говзал лакхъяра. ЦхьоалагІча класса шофер ва Рашид, цун библиотеке техническичул совгІа, эрсий классикийи доазол дехьарча писателийи литература да.

...«Саг вовза безам бале — из нахага хатта» — оалаш да хьаькъал долча наьха дешаш.

— Цун лоалахоша, из вовзараша, цІенача къахьегама наькъаца хьавоагІа из, яхаш вувц из, Рашидах ала цхьаккха во хIама дац.

— Производстве хьалха латтар, хьинаре общественник, — оал цох цо болх беча гаража кулгалхоша.

— Эшача кийча волаш, хIамах кхеташ саг ва из аьле лоацца характеристика лу цунна цунца болх беча новкъосташа.

— Шофералла болх беш хиларах, дуккхаза гІулакх хиннад са Рашидаца, — йоах гаража къонача шофера Алданов СаІида...

— Ца ховш хатта дезараш а кІезига мича хул, хIаьта ший болх цунна тІехдика хов...

Санда дувц...

Цкъа, Червленски тракте дар из, гІум яхьаш воагІар со. ЦІаьхха са машина мотор болх во бе болабелар. ЧІоагІа уйла тІаяхийта мотора фу лаьд хьожаш вар со, мотор бовра бахьан хоалуш дацар. ХьатІакхаьчар Рашид.

— Фу хиннад цига СаІид? — хоатт цо моторага а хьожаш.

— Хац сона-м...

ДІаболабалийтал мотор!

Мотор болх бе дІаболабелар. Ший боарамах болх беш бацар из. Рашида беррига теркам тІа а бахийта мотора беча балхага ла а дийгІа аьлар:

— Цилиндраша харцахьа болх бу...

Мотора тІа кІезига болх а бийя, цІаьхха а оал цо сога:

— ДІаболабалийта, СаІид, мотор!

Деррига порядках да хьона. ДІаваха мегаргва хьона.

— Моторо беча балхах цун гІалат доалла моттиг малагІа я хар доккха хIама деций. — хетт сога нов. Алданова, ше жоп а лу. — ТІехдика ший болх хар да из... Духхьала цун цхьа оагІув мара яц аз йийцар. Цун тІехьа кхадж тесса ца Іеш, сай дог а дІалургдар аз цунна.

Масаев Рашида хIанзлехьа ворхI шера план кхоачашъяьй, парте членалла кандидат, производства балха тІа хьалха а латташ дика новкъости доттагІеи ва из. Къахьегамхой Грозненски горсовета депутаталла кандидат хила аьнна массава раьза а волаш оттанаьв Масаев Рашид «Чечингстройтранс» яхача автотранспортни объединене коллективо. Цунна хов цо шоай декхараш дизза кхоачашдергдолга.

Диназа даргдоаца хIама а хинна дІаэттаб Рашида къахьегам. Хьинаре къахьегаш ца хилча из фу вахар да ховш вац из. Йизза бокъо я цун поата дешаш юха ала:

— Доккхал ду аз сай къахьегам республика къахьегамах дІаувш хиларах.

А. ЕСИМБАЕВ.

СОАХКАРЧУЛ ДУКХАГIА

1964 шу дикача толамашца чакхдаьккхар Сунженски района Орджоникидзе цIерахча колхоза № 1 йолча шурий-товарни ферма коллективо. Паччахьалкхенга шура йохкара а хIаьта иштта доахан дебадара а план тIехкхоачашйир.

Из е вIаштIехьдаьлар ферма дукхагIа болча доyаркаша шоай плановии социалистически декхараш тIехкхоачашдарах. Социалистически яхьа сийг вIалла бовцар ферме. Материальни безам лакхбеш колхоза правлене а дейиш яр дора: хIара итт дийнахьа шура йоаккхача хьалха латтачоа 5 сом ахчеи ЦIе вымпели телар. Цул совгIа бежа Iуша дика пайда эцар лоаман даьгIенех.

Цудухьа шортта доакъар а доахан дикача хьале а долаш дIададир Iа доаккхилга ферма хьайбаш леладераша. ДIадахача шера ийцарел лакхагIа да 1965 шера ферма коллективо тIаийца социалистически декхараш: сийлахьбоккхача Октябра 48 шу дуза ди тIакхачалехьа шура йохкара шера план кхоачашъе, Iодаь Iаьсий тIера ца доалийташ хьалкхеде, дулх доххара план тIехкхоачашъе.

Ер шу дIадоладелча денз нуйинна къахьегаш ба доуаркаш, бежа Iуй, кхыбола колхозхой. Хьайбашта дика гIулакх ду. Ханнахьа даа хIама лу, хий моладу. ГIожа доакъар доаханна даа аттагIа а чамех а хургдолаш ата а оаташ, Iанарца кIаьддеш, цул тIехьагIа жмыхи бардеи а тохаш дехк.

Ферма доахани Iаьсийи чудола кхийш сийрда да. Массанахьа онилкаш хьаьрцай. ГаргагIорташ латтача бIаьстанга баьцашка сатувсаш гIожа доакъар а силос а во юар хьайбаша, цудухьа ферма кулгалхоша лаьрхIар хIара хоза денача дийнахьа уж ара босешка дIалехка. Цу тайпарча гIулакхах дика беркат даьлар: доакъар дика дуъ, шура дукхагIа лу. Цул совгIа хьалхагIа хинна рацион а хийцай, ферме доахана дикагIа дуаш дола доакъараш дукхагIа дехк. Цудухьа хьокхамаш а во дац ферме. Шура яккхара хьалхарча квартала план хIанале дукха хIама ца эшаш кхоачашъяьй, соахка укх ханачул дукхагIа йоаккх шура. Ферме кхоабаш болча 150 Iаттах бетташ 65 мара боацца шехьа а январи феврали шин бетта 26040 килограмм шура ехкай хьайбаш леладераша. ХIанз хIара денна йоаккха шура 650 килограммага дIакхоач.

Дукха ба ферме дика болх беш доуаркаш, бакъда, къахьегама толамаш лакхагIа да йоккхагIйолча доярка Чаниева Лидай, Бесаева ПаьтIамата, Героева Аьсета, кхычар. Цар хIара бетташ болча Iаттагара 11—12 килограмм шура йоаккх.

Фермера доахан дахка доладенна ши бутт баьннаб. Цар Iодеш дола Iаьсий унахцIенеи ондеи да. Дика хьож Iаьсашка ферма дикагIа йола Iаьсий леладер Хашакиева Люба. Цунга 12 дахкаш долеи 39 ялх беттагара шерага кхаччалца ха йолеи Iаьсий да. Дерригa Iаьсий пхи-пхи ялх-ялх долаш группашца шоай оагилгаш чу леладу. Боча леладу Iаьсий Любас. Денна массехказа кIалхьарпар хувц, хан-ханнахьа кхоаб, фега арадоах. Цудухьа Iодаь дукха ха йоаца Iаьсий шу даьнараш санна да. Цун Iаьсашта дийнахьи-буси тIакхеташ дола дулх 550—600 граммага дIакхоач, социалистически декхар 500 грамми план 400 грамми мара йоацача.

Иштта дика гIулакх ду Iаьсашта Оздоева Кейпас, Хашакиева Калимата, кхычар. Цар массане а дош деннад Iаьсий дикача хьале а долаш вIалла тIера ца доалийташ йоккхагIа йолча группашка дIадала. Из цар дика кхоачашду.

ГIулакхаш тоалуш доагIа № 2 йолча Мужеча уллача шурий-товарни ферма а. Колхозаш вIашагIкхетале хIара шера план кхоачашъяцар ферма коллективо. Доахан гIийла, воча хьале хул. Галашкарча колхозах из дIатехача денз доахана продуктивность лакхлуш латт. Галашкарча ферма коллективо доккха новкъостал ду Мужечарча хьайбаш леладераштa. Шоаш Iалашдаьча доакъарах дакъа даьд царна. Цул совгIа вIаши дIа-хьа а ухаш опыт дIаIомаяра гIулакх дIадоладаьд шин ферма коллективо. Цу гIулакхах а доккха беркат даргда.

Цу гIулакхаша хьахьокх хьайбаш леладераша шоаш тIаийца декхараш кхоачашдергхилар.

Б. АРЧАКОВ,
тха собкорр.

ЦХЬАТАРРА НОВКЪОСТАЛ ДЕ ЗВЕНОШТА

1200 гектара тIа ялатийнеи 140 гектара тIа силосаи йола хьажкIаш кхеергъя укх шера Ачхой-Мартана района «Лермонтовский» совхозе. Квадратно-гнездови хьисапе дIа а йийна В. Первицкие методах хьалкхее лерхI еррига хьажкIаш. Механизированни ялх звенона дIахьожадаьд хьажкIаш дIаювргйола аьтта. Звеноштa керте оттабаьб лакха говзал йола механизатораш.

Белгалдаккха деза совхозерча механизированни ялх звенох цхьаккха а звено укх шера вIашагIйолланза хилар, хIана аьлча, дIададахача шера а леланьй цар хьажкIаш. Цхьабакъда, тайп-тайпара да цар соахка даьхa хьокхамаш. Масала, Матаев Берса кулгалдеча звенос хIара гектара тIара 54,6 центнер хьажкIаш чуийцар, хIаьта ерригача совхозе хIара гектара тIара яьхараш яц 25,2 центнер мара.

Матаев Берса кхеьча хьажкIий хIара центнерага дIадахар — 1 сом 36 кепиг, ерригача совхозе яьхача хьажкIий центнерага дIадахар — 3 сом 23 кепиг. 19 эзар 328 сом пайда бир звенос. Иштта дика хьалкхейир дуга хьажкIаш Захаев Лаьчас, Бахаева Хьавас кулгалдеча звеноша а.

Бакъда, механизированни я яхаш хиннача вокх кхаь звенос хьалкхеяь хьажкIаш во хиларах Матаева, Захаева, Бахаевас кулгалдеча кхаь звенос баь пайдеи вокх кхаь звенос даь зен вIашка дижар.

Фу бахьан долаш дар совхозерча механизированни звеноша лаьтта цхьатарра дика доллашехьа а тайп-тайпара хьокхамаш дахар? Звеной бехк болаш хиннадац из. Бехке ба боахама кулгалхой. Матаева, Захаева, Бахаевай звеношта санна лерттIа новкъостал а ца деш йитар цар вож кхо звено. Ханнахьа дIахьожаданзар кхаш, эшаш йола техника, тIехьатосса инвентарь. Шоаш ахандзар соахка хьажкIаш дIайийна кхаш Дадаев Шахида, Чагаев Солта-Мурада, Мусаев Лаьчас кулгалдеча звеноша. ХьажкIаш тIа а яьнна, оасар де дезача, эггара бехктокхаме йолча хана кхыча балхашта хьежабир уж. КIезигагIа елар царна кхашка товса минеральни удобренеш а. Цудухьа во хилар хьажкIаш.

Укх шера юхадувлийта йиш яц соахкара гIалаташ, кхетамца вIаштIехьдаккха деза хьажкIаш лелаелга. ТIаккха пайда беш хургья совхозера ялххе а механизированни звено. Бакъда, сихха дIадаха дезаш кхоачамбоацараш да хIанз боахаме.

Кастта болалургба механизатораш кхашка тIоадал дIакъовла. Бакъда, «Лермонтовский» совхозе йиш хургьяц из гIулакх лоацца хана чакхдаккха. БIаь макха эш укхаза. «Ремонтно-механически мастерскешка оахош хьаду оаха макхаш», — йоах совхоза керттерча агронома И. И. Пономарева. Бакъда, денна шишша-кхоккха макха мара бац мастерскешка. Темпаш кхы сиха ца йоийи бетта а даь даргдац уж. Цул совгIа ремонт йинза я ийъ трактор.

Теркам тIабахийта безаш гIулакх да кхашка хиш дехкилга. 1300 гектарах 360 гектара тIа мара дилладац хий. Хиш дехкара эша сангараши харшаши даьха дукха ха я, бакъда, хий декхараш дIа а оттабаь царга шоай болх лерттIа дIаболабайтабац. Цунна бехке ва совхоза керттера агроном, отделеней управляющеш.

Тоъаш дац совхозе 10 тонн суданкаи 2 тонн люцернаи ги. Лоаццача хана уж Iалашде а лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадаха а декхарийла ба «Лермонтовский» совхоза кулгалхой.

Ам. ПЛИЕВ, тха собкорр.

ШИЙ БОЛХ БЕЗАШ ХИЛЧА

Диъ шу хьалха ера Салуева Марем Ножай-Юртарча района «Заветы Ильича» яхача колхоза шурий-товарни ферме балха. Юххьанца дукха хIама хацар Марема хьайбаш леладарах. Бакъда, цу юкъа къахьегам дукха безаш йолча кхалсаго дикка опыт Iоаьий Iаьсий кхедеча.

Боча леладу Iаьсий Марема. Iурра денз боад къовлабаллалца къастац из ший группацара. Денна кхозза хувц нов. Салуевас Iаьсашта кIалхьарпар. Цудухьа Iавсий чудолча даима цIена, сийрда, IIайха я.

Боккха теркам тIабохийт Марема Iаьсий лерттIа кхабара. ХIара денна оттаьча рационага хьежжа эрга а доахаш доакъар тел по Iаьсашта: йол, комбидоакъараш, минеральни подкормка.

Ший балха ден хIара сахьата лоархIам беш хиларах Iаьсашка хьажарал совгIа уж хьалкхелцца царна шура тела къоастадаьча доахана, а гIулакх де кхув Марема.

Цудухьа хIанз Марема кхедеш дола Iаьсий а бIарг хьоасташ тоаденнеи дизаи да. Ший болх беза а безаш лерттIа лелабарах колхоза правлене массекказза совгIаташ тийннад Марема. ХIаьта укх шера ше тIаийца социалистически декхараш тIехдика кхоачашдеш хьайоагIа Iаьсий леладархо. Iаьсашта дийнахьи-буси тIакхеташ дола дулх 550—600 граммага дIакхоач, хIаьта лаьрхIар 500 грамм мара дац.

Иштта хьинаре къахьегаш, хьайбашта лерттIа гIулакх деш йолча Марема вIаштIехьдаьннад ше кхоабаш дола 40 Iаса цхьаккха ца къастийташ унахцIена долаш Iангара даха. Социалистически яхье хьалхле лелаярах карара кара тела ЦIе вымпел хьожаяьй нов. Салуевайна.

А. МАГОМЕДОВ.

ХОРЖАМАШ ХУЛА ДИ ДЕЗДЕРГДА

Шелковской района «ЦIе ахархо» яхача колхоза шурий-товарни ферма коллективо моттигерча Советашка хоржамаш ду ди — 14 март тIакхачалехьа шура кийчъяра хьалхарча квартала план кхоачашъе лерхI. ХIанзле паччахьалкхенга ехкай эзар совгIа центнер шура. План кхоачашъяра йохка еза 40 тонн шура.

Шоай дош кхоачашдара хьинаре къахьег ферма доуаркаша. Къаьстта дикагIа кхоаб хIанз хьайбаш. ХIара денна 6—7 килограмм люцернови йолли, 40 килограмм силоси, кхыдола доакъараши тел хIара Iатта. Из ду хьайбаша шура лохъергйоацаш.

Шурий товарность лакхъяра боахама чурча гIулакхашта кIезигагIа шура дIаухийт ферма коллективо. Денна дош кхоачашдара тIагIертта къахьегаш ба дикагIа бола доуаркаш Г. Нагуманова, Е. Драниченко, Б. Идалова, кхыбараш.

Б. ИСРАИЛОВ.

ЛЕНИНГРАД. Сийлахь-боккха Даьхен тIом болча хана Кировски завода массеха километр мара гаьна йоацаш яр фронта лини. Хадданза хьаьетташ йоккхий топаши чуккхувсаш бомбаши йоллашехьа къонахчал долча коллективо цхьаи минута сацийтацар унзара герз хьадеш ше хьега къа.

ТIом сецачул тIехьагIа цIи хезача кировций коллективо хьаяьй халкъа боахама тайп-тайпарча доакъошта эшаш йола дукха керда машинаш. Дукха ха йоаццаш цу предприяте болх бе йолаеннай мехка эггара а йоккхагIйола К-700 яха трактор вIашагIйолла керттера конвейер.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) воккхагIвола мастер И. Ф. Виноградови, производство кийчъяра йолча бюро начальник М. М. Смирнови, тIахьожама мастер В. Г. Петрови.

П. Федотова сурт.

ТАСС фотохроника.

КИЙЧА БА

БIаьстан йIовхал холуш а дIайийна хIамаш хьувкъаяр духьа лоаттабе безача къовсама уйланца бахаш а ба района ахархой. Цу балхашта уж сагота болга ховргда дукха ха йоаццаш Наьсарен районе хиннача юрта боахама хьалха латтарий совещане тIаийнача кердача доккхийча социалистически декхарашка хьежача. Наьсарен кхашкарча къахьегамхоша дош деннад семилетка тIехьарча шера хIара гектара тIара 35 центнер фуалъяьха хьажкIаш, 16 центнер кIа, 185 центнер шекара свекла, 90 центнер коартолаш, бIаьш эзараш тоннаш кхы культураш яха аьнна.

Дукха низи хьинари тIадахийта дезаргда из бехктокхамера декхар кхоачашдара, цхьабакъда, наьсархой дика лоархIабергба цунах. Цунна бола тешам ба дика а ший ханнахьа а тоаяь латта техника. Совхозий машинно-тракторни парк мишта кийчъю хьожаш массанахьа а тохкам баьча тха партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитета гучадаьлар, цхьацца йолча совхозий механизатораша техника бIаьстан балхашта сихеи дикеи кийчъеш хилар. Цу гIулакха кIезига новкъостал даьдац, бакъдар аьлча, халкъа контролераша, партийно-паччахьалкхен тIахьожама новкъостал деча группайи постийи членаша.

Масала, «Октябра 40 шу» яхача совхозера новкъостала йола группа (председатель И. Кулбужев) даим хьийжай тракторашта, тIехьатувсача инвентара ремонт дика йой, юртбоахама машинаш дIаоттаяь мишта лоаттаю. Цунах пайда боалаш хилар сихха гучадаьлар. Баьча тохкамо хьахьекхар цу совхозе машинаш бIаьстан балхашта тIехдика кийчъенна хилар.

Кхы тайпа дар комитета комиссена «Экажевский» совхозе хьалхашка эттар. Укхаза тоаяь яьнна дукха техника йоккха брак йолаши кхоачамбоацараш доахкаши яр. Балхаш даьд аьнна хетийтар духьа совхозе очковтирательство лелаеи ца даьраш даьд яхаш яздеи болабелар. ДIаоттаяь латтача техникана а доал доацаш хилар гуш дар. Маьхера машинаш оатхалаш мукх а йиаь, хотталла чу а яха латтар.

Партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитето совхоза керттерча инженера нов. Аушевнеи цхьаболча кхыча нахаи бехк а баь, сихха де дезар дир уж кхоачамбоацараш дIадахара. Хоастабе мегаргболаш дика хIама карагIаьлар уж доккхий кхоачамбоацараш дIадоахача совхоза механизаторашта, хIаьта хIанз техникана ремонт яра гIулакха вокх совхозел тIехьайиса а яц из совхоз. Тоаяь яьннай 127 трактора, 125 трактор, 93 нух, 122 сеялка, дуккха кхыйола техника, хIаьта «Октябра 40 шу» яхача совхозера Даурбекови Кодзоеви, «Экажевский» совхозера Хидриеви Албогачиеви, «Назрановский» совхозера Мальсагови Келоеви санна бола хьалха латта звеньевойш ялаташ дIаде хьогге а кийчбеннаб, хIанз сихбенна шоай участкашка моттигера удобренеш дIакхухьаш а ба.

ХьалхагIа цIаккха а ца хьаьндаьча тайпара дика хьаьнду лаьтта района къахьегамхоша. Кхашка дIадихьад 10784 тонн ширдаьнна кхои 6989 центнер минеральни удобренеши. Шеко яц тха механизатораша баь цу тайпара болх дика пайда ца луш бусарг ца хиларах.

«ДIалийнача фуга хьежжа хул хьалтIайоала хIама» оалаш дика кица да эрсий халкъа. Из хьаькъалера кица дицдаланза ба Наьсарерча совхозий кхашкара къахьегамхой.

ТIадалара мишта хьожаш контрольно-семенной лабораторе хIанзле тохкамбаь даьннад 550 центнер хьажкIийи 900 центнер ялата-бобови культурайи фу.

Фу дикача помещенешка дIаоттадаь а латт, материально-бехктокхамерча нахага дIаденна а да.

ДIайийна хIамаш хьувкъаяр духьа лоаттабеча къовсама дика кийчо яро дог тешалу Наьсарен къахьегамхоша шоашта хьалхашка латта декхараш сийленца кхоачашдергхиларах.

Х. АРАПИЕВ,
Наьсарен района партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитета председатель.

СУДАНЦАША ШОАЙ РЕВОЛЮЦИ ЛОРАЮ

СУДАНЕРА ухача хоамаша хьалха а санна дунен общественноста терко чIоаггIа шоашта тIаэзай. ДIадахача шера октябрь бетта вIашагIтеха хинна премьер-министра аль-Халифа правительство 18 феврале отставке яьнниага ховш ма дий. Аьттехьара партеш гIерташи цо ца юташи хиларах из правительство отставке яхаро а кIаьдданзар мехка кхохкаденна латта хьал, цул совгIа, кхы а чIоагIагIа ирдир из. Цо хьайда юкъе юкъ йоллаш къоастадир социально-политически хьалаш. Халкъа къаьста гучадаьлар, 21 октябре революци хинначул тIехьагIа шоай ейна политически позицеш юхаметтаоттае гIертача реакционераша халкъа хьаштий йоакхо ца елга, из дувцаш са мел бийнача цар цIогIа хьекхе а.

Дукха ха йоаццаш лоаццача хана Хартуме ваха хилар со. Эггара хьалха са бIарг кхийтар цIен пенаш тIа кIайча басарца яздаьча «Октябра принципаш лергъяц» яхача дешаех. Суданерча доттагIаша аьлар сога уж лозунгаш долаш да ноябрь бетта нах хьайнача хана денз. Цу хана мехка тIаоттабир контрреволюци котъялара бокъонца бола кхерам. Империалисташа чIоагIа хьаллоацаш хиннача реакционни уйлаш йолча лакхерча эпсарий группаца барта а яха аьттехьарча партеша кийчъеш яр из. Цу хана реакци гIертаяр эскар халкъа духьал дакха. Цхьабакъда низ болчеи барт цаI болчеи дуккхача къахьегамхоша дохадир цо дага аьцар. Гуччахьа духьал яла яхьанзар контрреволюци.

Укх шера февраль бетта хиннача событеша тешавеш цIаькха а хьахьекхар, фела хилара халкъ тIахьехаши революци лораелга чIоагIдеши дола пенаш тIа яздаь лозунгаш тахан а тIехьа дизза эшилга.

Мехка малхбузен районашка чIоагIа лоархIаш йолча «Ансар» яхача буеалба дына тоабанца чIоагIало а лувцаш, февраль бетта юккъе «Аль-Умма» яхача парте кулгалхоша вIалла холуш хIама доацаш Судана столицана Хартума тIадоаладир цу тоабанцарча нахах массеха эзар саг юкъе вола герзаца кийчдаь эскар. Из шоаш деш «Аль-Умма» яхача партена керте латтараштa эхь хетанзар шоашкахьа баьнна уж нах духхьала Iехабе а цар дына уйлаех пайда эца а. Цар ансаровцашка дIакхайкадир шун Омдурманерча езача моттига — Махьде каша боккха «кхерам» тIа а эттаб, из «лораде дезаш» а да, аьнна. Цунца цхьана «Аль-Умма» яхача партеи цунца гIулакхаш леладеча аьттехьарча партейи — къама-юнионистекии «бусалба вежарийи» — кулгалхоша хIара денна кхерам тIалоаттабора правительствана (укхаза ала доагIа цунна юкъейолхаш уж партеш а хинна хилар), из отставке ялар дIа а дехаш. Шоашта низ духьала баккхара кхерам тIаэттача а юхабоалаш бацар аьттехьара бараш.

ФУ даь эгIазйигаяр аль-Халифа правительствас реакци? Ховш ма дий, мехка ерригача политически партеша, царца эггара аьттехьара яраш а йолаш, барт бара ларда тIа дIадахача шера 29 октябре из хьаяьлга. Цу ханна соцам баьбар тIема диктатурах юхедисараш дIадоахаргдолеи Суданера демократически порядкаш юхаметтаоттаергйолеи гIулакхаш цхьана дергдолаш а. Правительствана юкъебахар ерригача политически партейи хIаьта иштта дуккха нах юкъеболхача демократически организацейи — профессиональни организацей, профсоюзий, ахархой союзий Къама фронта викалаш. Ше халкъо хьаллоацаш хиларца чIоагIало а лувцаш, шийна хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде йолаелар къаман правительство.

Ше йолаш баьккхача кхаь беттаи ах беттаи цун кхийр дуккха прогрессивни гIулакхаш чакхдаха, аьттехьарчар тIема саботаж лелаешехьи малхбузерча паччахьалкхенаша эхь ца хетташ низ бешехьи. ДIаяьккхар тIема реакционни верхушка правлени, юхаметтаоттабир политически партеша беш бола болх, тIема диктатура лела мукъа ца луш хиннача дуккха нах юкъеболхача демократически организацеша къайлагIа беш бола болх гуччахьа бе йиш хилийтар, хIаьта из къаьстта боккха лоархIам болаш а дар. Парламент харжа хоржамашта кийчо еча хана дикка лохдир харжархой дукха шераш дола нах хила безилга, хоржамий бокъо елар Судана кхалнаха. Къулбехьен провинцей дош къоастадара цIенхаштта дола гIулакхаш де йолаелар правительство. Цу дешах чIоагIа пайда ийбора малхбузерча паччахьалкхенаша Судана чурча гIулакхашта юкъелелхара, мехка къулбехьереи къилбаседереи нах тайп-тайпара ды болаш хилар шоаш лелабеча тийшача балха юкъе а доаладеш.

21 октябре революци хинначул тIехьагIа арахьарча политике хьайда а даиман а антиимпериалистически никъ лелабаьб. Цу ларда тIа правительства чIоагI д и р ш и й ОАР-ацара гIулакхаш, Конгора халкъ мукъадаккхара чIоагIа йола позици лаьцар, антиимпериалистич е с к и къовсамо чулаьца йолча Къулбехьен Араве английски эскари тIема гIирси дIабахьийтара ший аэродромех пайда эцийтанзар.

Судана политике иштта дола хувцамаш хилар коммунистически халкъа демократически партей, болхлой, ахархой, революционни интеллигенце викалаш, вешта аьлча хьалха хиннача халкъа духьаларча режимацарча къовсама еррига хало лайнача а 1964 шера октябрь бетта революци котъяьккхача а халкъа тайп-тайпара социальни хьал долча гIозараша бахкийтараш правительствана юкъе хилар бахьан долаш.

ЕРРИГАЧА чурча а арарча а реакце беррига ший низ тIабахийтар Судана правительство тIера кхоссара. Цунна духьал баьккхабар бокъонца бола правительствана раьза мел доацаца гIозараша хьалхьебеш бола тIом. Дерригача къиношта бехке йора из. Расовойи дынеи ларда тIа порядок телха а еш, мехка порядок оттае «могаш яц» правительство яхаш из бехке йора реакце. ХIаьта кхалнаха хоржамий бокъонаш елча, халкъа духьаларча низаша гIар айийр «традицеш йохаьй», аьнна. Правительства лелаеча арахьарча политикой цо мехка чурча вахаре чакхйоаккхача демократизацеи «коммунистически кхерам»... ба яха болабалийтар революце моастагIий. «Психически атаках» кхоачам а ца хулаш, реакци гIертар демократически организацеш къоастае. Ший оагIонгахьарчарех пайда а эцаш, эггара дукхагIа нах юкъе болха организацеш — болхлой профсоюзаши ахархой союзаши мехка политически вахаре дакъа лоацачара яхара никъ лаьцар цо. Правительстве ший бархI министр вола профессиональни организацей Къаман фронт йохае дагахьа гIулакхаш леладир.

Реакци къаман правительстванеи халкъа карагIдаьннача демократически гIулакхаштеи тIагIерташ хилара хьайда дола жоп делар Судана халкъа дуккхача наха. Правительство ше хьайда хьаллоацаш хилар хьакхайкадаьд Судана болхлой профсоюзий Ерригъюкъарча федераце. Январь бетта хиннача Къаман фронта конгрессо тIаийцар къонахчал долча антиимпериалистически демократически уйлаех йиза йола решенеш. Ше правительство цхьа барт а болаш хьаллоацаш хилар хьакхайкадир конгрессо. Февраль бетта Судана ахархой вахаре йоккха событи хилар: Вад-Медан яхача городе хиннача конференце мехка историе эггара хьалха хьайир — Судана ахархой Юкъара союз. Из организаци а къаман правительство лораяра тIехьа эттар.

Реакционни гIозарий «психически атака» йохайир. ЦIий Iо а дохийташ порядок йохаяра лаьрхIа шоаш столице боалабаьча ансаровцех пайда эца бахьанзар уж. Цхьабакъда, малхбузерча паччахьалкхенаша чIоагIа хьаллоацаш долча аьттехьарча низаша мехка чухь оттадир Iалаьмате чIоагIа кхохкаденна хьал, халкъана къайлаза маневраш е йиш хилийтар цо. Аьттехьарча партей кулгалхоша кхы а чIоагIагIа низ бир премьер-министра аль-Халифана шийна, из отставке водача а оттавеш, цунца цхьана еррига правительство мехка долаш долча законаша маяххара отставке а йохийташ. 18 феврале аль-Халифа аьттехьарча партеша дIадехар кхоачашдир. 19 феврале аьттехьарчарца дувзаденна доацача дерригача Судана газеташа яздора премьер-министр отставке вахав кабинете гIолларча ший коллегех цхьаннега дIа а ца хойташ, яхаш.

АЛЬ-ХАЛИФ отставке вахарах чIоагIа гIаддахар аьттехьара гIозараши Судана халкъаца дог дика доаца доазол дехьара нахи. Цул тIехьагIарча денношка реакце шийна де могар дир кердача правительствана юкъе къахьегамхой — болхлой, ахархой викалашкеи демократически интеллигенцегеи дакъа ца лацийтара. Юха а Хатем аль-Халифа керте отташ вIашагIтехача кердача правительстве дукхагIа йола министерски посташ аьттехьарча партешка дIаеннай. Бакъда, мехка демократически организацей лоархIам лакхбалар бахьан долаш аьттехьара бараш баланзар правительстверa кIезигагIа йола моттигаш Суданcки компартенеи халкъа-демократически партенеи дIаяланза, Iаьдала бола тIехьожам боккъалдар аьлча шийга лоаттабойя а. Цхьабакъда, демократически низаша соцадир ший викалаш правительстве ца бохийтилга, хIаьта уж оппозице баьлар.

Шеко яц Судане правительство хувцаро политически кризис дIаьккха ца хиларах. Из иштта латтаргья мехка ший долча Iалаьмате доккхача удельни дозалга хьежжа бола бизза лоархIам мехка политически вахаре демократически низашка кхаччалца. 21-ча октябре урокаш лер йоацаш йисанзар халкъа дуккхача наха. Цу урокаша тешал ду Судана халкъ ший даьхен кхел ше къоастаюлургйолаш хилара. Цудухьа хIанз а диса Хартума улицашка дола «Октябра принципаш лергъяц» яха йоазош уж эггара хьалха хьахиннача деношка санна керда да.

Хартум—Москва.

Ю. ГРЯДУНОВ,
(АПН).

КПСС ОБКОМЕИ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ПАРТИЙНО-ПАЧЧАХЬАЛКХЕН ТIАХЬОЖАМА КОМИТЕТЕ

КIЕЗИГДЕ УПРАВЛЕНЧЕСКИ АППАРАТАГА ДОДАР

КПСС обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитето техкача гучадаьлар административно-управленчески гIулакх дуи аппарат эргаьккха тоаяреи дарегIа хилийтареи хьакъехьара КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи указанеш Грозненски района «Ермоловский» совхозе во кхоачашъеш хилар. Из бахьан долаш хIанз а йоккхеи мабха езеи я совхоза управленчески гIулакх дуи персонал.

Тохкам беча хана совхозе иштта совгIа лелавеш административно-управленчески персоналах 42 саг вар. ХIаьта уж лелабарга 1964 шера дIадахийтад 21,4 эзар сом, хIаьта гIулакх ду персонал — 10 единица лелаярга шера дахийтад 7,6 эзар сом.

ХIара шу боахама зе а хулаш чакхдоал совхозе. Деррига а дIалаьрхIача штатал совгIа административно-управленчески аппарат лелаярах хинна зе дерригача зен 23 процент гаргга да.

Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерствой юрта боахама Грозненски районни производственни управлении геттара во хьож совхозашка штатни дисциплина кхоачашъярга, финансови дисциплина телхаярца машар лоаттабу, бокъо йоацаш штатал совгIа болхлой лелабарах боахамий кулгалхошка балаш хIама дац.

Планал совгIа административно-управленческии гIулакх дуи персонал лелаярах чIоагIа бехк бе боагIар «Ермоловский» совхоза директора нов. Сухомлиновна, цхьабакъда, тохкам беча юкъа материальни производства даькъе доаца, штатал тIех мел дола балхаш по дIадаьха хилари цу гIулакха тIехь кхы дIахо цхьаккха хIама талхийтаргдац ше аьнна цо денна доши теркал а деш, лаьрхIад, из дош заседане дувцарах кхоачамбе.

«Ермоловский» совхоза директор нов. Сухомлинов декхарийла волва цхьа бутт ха ялалехьа кийч а яь, дIахо совхозе административно-управленчески гIулакх дуи персонал кIезигьергйола а управлене система эргаьккха тоаергйола а мероприятеш чакхъяха. КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи указанешка хьежжа вIаштIехьдоаккхалда специалистий декхараши бригадирий гIулакхи цхьана кхоачашделга, штатерча бригадираштеи учетчикаштеи меттел уж декхараш кхоачашделга тIадуллалда болхлошта цар керттерча алапена кIезиг-дукха ахча IотIа а теха.

Управленчески аппарата структура тоаярах дола дешаш болхлой юкъарча собране дувца увттадолда.

Нохч-ГIалгIай АССР юртбоахама продукташ яхареи кийчъяреи министерство (нов. Дудник) юрта боахама Грозненски районни производственни управлене начальник (нов. Илюхин) декхарийла волва ши бутт балалехьа колхозашкеи совхозашкеи управленчески аппарат меллай ха а штатал совгIа йола единицаш дIайоахилга Iалашде а. ХIара болхаме бокъонца долаш долча хьалашка хьежжа административно-управленческии гIулакх дуи аппарат дIахо эргаьккха тоаергйолча а дарегIа хулийтаргйолча а дешага хьажа. Штатно-финансови дисциплина кхоачашъяйтара даим тIахьожам лоаттабе а из толхаяьча наха чIоагIа бехк бе а.

Партийно-паччахьалкхен тIахьожама районни комитеташи колхозийи совхозийи новкъостала йола группаши декхарийла йойла административно-управленчески гIулакх дуи аппарат эргаьккха тоаяреи дарегIа хилийтареи хьакъехьара КПСС ЦК-аи СССР Министрий Советеи указанеш колхозашкеи совхозашкеи мишта кхоачашъю хьожаш дIахо а тIахьожам лоаттабе. Тохкам барах хьахиннараш практически предложенешца цхьана партийни организацешка, юрта боахама районни производственни управленешка, колхозий правленешка, совхозий кулгалхошка дувцийталда, тохкамо гучадаьха кхоачамбоацараш дIадахара цу метте хьайда гIулакхаш дар духьа.

ХАЛКЪА ИСКУССТВАНА НОВКЪОСТАЛ ЭШ

Коммунизм хьалъеча хана шера дегIайоагIа халкъа самодеятельни а профессиональни а искусство. Цудухьа дукхагIа дIадех халкъа художественни творчества шийна чIоагIа теркам тIабахийтар, лерттIа кулгалдар.

1964-ча шера декабрь бетта республике хиннача юртарча художественни самодеятельноста ерригроссийски хьажаро хьахьекхад цул хьалхарча шеращца нийсдича самодеятельносте дакъа лоацараш, кружокаш дукха дукхагIа хинналга. Белггала эргаяьннай, тоаеннай репертуар. Цхьабакъда, вай республика халкъа художественни творчество мишта дегIайоагIа хьежача вай хана дIадехараштa дукха тIехьа я из.

РСФСР-а йолча КПСС ЦК Бюрос а Российски Федераце Министрий Совето а баьча соцамо йоах хIара предприяте, совхозе, колхозе, хIара дешара заведене, нах бахача пункте хила еза кхаьннел (драматически, хоровой, халхара) кIезигагIа йоацаш кружокаш. ХIаьта из соцам вай республике кхоачашбаьбац. Цхьабакъда, из сий дола декхар кхоачашде ерригa торонаш йолаш я вай. Республика дуккхача предприятей, дешара заведеней, колхозий, совхозий партийни, советски, общественни организацеша йоаггIача бесса уйла лаьяц цу деша, тесса дитад халкъа самодеятельни искусство дегIаяра дешаш.

Цхьайолча районашка цхьаккха тIахьожам лоаттабац цу гIулакха. Хьаэцаргъя вай, Наьсарен район. Ховш ма дий юртарча художественни самодеятельноста коллективай республикански хьажар хиннача хана Наьсарен районо цхьаккха а номер ца хьекхалга.

Бехке мала вир цу гIулакха? Цхьаккха а.

Республикера культурно-просветительни учрежденешта вай халкъа творчествана, профессиональни искусствана чIоагIа эшаш да КПСС райкомий, горкомий новкъостал. Дика хоровой е халхара кружокаша, цу кружокашка еш йолча сакъердаме творчески занятеша йиш хулийт кагирхошца кхетама болх бе, царга культурно салаIийта.

Къаьстта теркам тIабахийта безаш я репертуара идейно-художественни дикал. Динза даргдоацар да сцена тIа, эстраде, радио чу, телевидене гIолла локхача ашаро къахьегамхошта коммунистически кхетам лургболаш, художественни чулоацам болаш хилийтара. ХIанз а нийслуш моттигаш я художественни самодеятельносте хьисап доацаш эсалча образецашта таръе гIерташ репертуар хилар.

Чакхъяьннача районни а, городий а, республика а художественни самодеятельноста коллективай хьажаро хьахьекхад солисташа а бIарччача коллективаша а даьха иллеш миштад. КIезига, во чулоацам болаш, цкъаза писсимистически а дар, юха а юха а доахаш массехказза доахар цхьан тайпара иллеш. Иштта дар «Милая роща», «текстильни городок», иштта кхыдараш. Цхьабакъда, цунца цхьана, кIезига дар хьажаре бокъонца халкъал доаллаш, лакха художественни, сийлахь-боккхача Даьхен тIем тIа майра лийтача турпалех, таханарча турпалех дола иллеш, ашараш.

ВIалла ла йиш йолаш дац художественни самодеятельноста репертуаре Нохч-ГIалгIайчен поэтий, писателий, компоэиторий произведенеш кIезига хилар. Нагахьа санна яле а, кIезига яр халкъий классикай произведенеш а.

Бакъда, художественни самодеятельносте дакъа лоацараш кхетабе, кхебе беза говзали культурен Iомаергйолаш, уж бицбала йиш яц советски классикий произведенеш тIара шоаш Iомабала безалга.

Ла йиш йолаш дий самодеятельни искусства кулгалхоша а дакъа лоацараша а къахьегамхоех — мехкдаьттахоех, химикех, юрта боахаме хьалха латтачарех дикагIа йолча хьалха латтача интеллигенцех шоай концертни программа юкъе дика иллеш, стихотворенеш, дувцараш ца доаладар. Вай самодеятельни артисташа ший творчестве бизза пайда эца беза искусства низ болча герзах — сатирах, юморах. Царца дика вIаштIехьдоал Iадата, ислама, шарIата хьехамашца къовсам лоаттабе.

Аз дувцаргда Грознерча В. И. Ленина цIерахча культура Двореца художественни самодеятельноста коллективах. Ший торонашка диллача вай республикерча клубни учрежденеша а художественни самодеятельноста коллективаша а хьокхам эца мегаргбола коллектив а культура Дворец а хинна дIаэтта хила дезар из. Балха цхьайолча разделашка а художественни самодеятельностага а диллача из Дворец я а я республике дикагIчарех цаI. Укхаза болх беш я «халкъа» аьнна цIи енна йиъ йоккха коллектив — оперни, хореографически, драматически, эрсий халкъа ашарий хор. Царна керте латт шоай болх бовзаш, безаш бола говзанчаш. Цу коллективай программаца а репертуаре а пайда эцаш да эрсий халкъа фольклор, дунен оперни классика, иштта кхы а. Халкъа искусство дегIайоалаяра костюмаш тега дуккха ахча дIаухийт профсоюзо. Из дика да.

Цхьабакъда, селла дика кхочам ший бале а В. И. Ленина цIерах йолча культура Двореца йоккха коллектив хьокхам эца йиш йолаш яц эггара зIамигача юртарча клуба художественни коллективо а. Из да репертуарага диллача. Ховш ма дий репертуар халкъаца чIоагIа бувзам болаш, идейно-художественни чулоацам кIоарга болаш хилча из керттердар долга. ХIаьта, цу Двореца халкъа художественни коллективай отчетни концерта юкъе йоагIаш яцар литература, музыка, хора, вай моттигерча писателий, композиторий цхьаккха а номер. Цо хьагойт цу коллективо города, республика халкъа вахарца, искусствaца бувзам ца лоаттабелга.

Тамаш еш да цхьаькха а: е бицбеннаб е безам хиннабац Двореца кулгалхой чIоагIа эшаш а наха дезаш а дола жанр — художественни дешар вIалла программа юкъе ца доаладаьлга. Ала дезаш да цар инструментальни музыках кIезига пайда эцаш хилар.

Дика децарий, нагахьа санна укх ДК халкъа инструментий оркестр хилча? ЦIаккха вицвала йиш яц искусстве чулоацам а форма а цхьана йолга. Нагахьа санна Нохч-ГIалгIай АССР культура министерствас а республика халкъа творчества ЦIено а художественни самодеятельноста коллективашта боаггIача бесса тIахьожам лоаттаборе уж кхоачамбоацараш цар балхаца хургдацар.

Вай, искусства мастераш, Нохч-ГIалгIай ерригроссийски театральни общество декхарийла я самодеятельни коллективашта новкъостал де. Динза даргдоацар да кружокашта, солисташта шефство лелаяр, царна творчески а новкъостал дар.

Х. ШАИПОВ, режиссер.

12 ТОМАХ ЛАТТА СССР ИСТОРИ

Дезача денга — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизарга — геттара хьалха денз хьадоладаь вай деношка кхаччалца хьадола дуккхача томаех латта СССР истори арахеца кийчдеш я СССР Iилмай Академе исторе Институт мехкарча Iилман учрежденешцеи лакхерча дешара заведенешцеи цхьана.

12 том а йолаш арадаккха лерхI СССР истори. Хьалхарча ялх томо чулоацаргья геттара къаьнарча хана денз Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцега кхаччалца йола событеш. Книжкай цу сере керттера редактор ва академик Б. А. Рыбаков. ДIахора ялх том хетаьй Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцегара вай деношка кхаччалца йолча хана. Цу сере керттера редактор ва академик Б. Н. Пономарев.

Еррига томаш арахеца лерхI 1965—1967 шерашка «Наука» яхача издательстве. Укх шера денз дIа эра шера шишша том араюргъя хIара серех.

Цу боккхача балха тIа советски исторе чухь духхьашха а биззача кхоачамца а язъергъя мехка халкъаш дегIаахара ерригa лоархIамегIара этапаш, хьахьокхаргба дунен исторе чура Советски Союза лоархIами моттиги. Дешаргдолча дуккхача наха лаьрхIа я издани. Цу тIа дикагIа кхетадергдолча тайпара дувца лерхI Россе территоре, общественно-экономически формацеш мишта хувцаеннай, производительни низаш, культура, Iилма леррагIа дегIаухаш хьа мишта ихад.

Къаьстта дукхагIа уйла тIайохийт Октябрал тIехьагIара ха ювцара. Бокъонца ше мабарра хьахьокхаргболаш ба граждански тIема шерашка интервенташтеи белогвардейцаштеи духьалара къовсам; социалистически республикаш 1922 шера бIарччa цхьа Советски Социалистически Республикай Союз а яь вIашагIтохар, граждански тIемо бохабаь халкъа боахам юхаметтаоттабар; мехка индустриализаци яр, юрта боахама коллективизаци яр, социалистически экономика лард хьалъяр.

Исторе Х-гIа том хетаергйолаш я Советски Союзо 1941—1945 шерашка гитлеровски фашизмана духьала лоаттабаьча Сийлахь-боккхача Даймехка тIема. Цу тома тIа дувц фашистски Германе тийшача балхах СССР духьала тIом болабарах, тIем тIа чIоагIагIа латарца белгалъяьннача моттигех, немецко-фашистски захватчикаш Советски мехка доазонел аракхоссарах, Советски Союза когалон дерригдунен-исторически лоархIамах.

ХI-чеи ХII-чеи томаш тIа бувц тIом чакхбаьнначул тIехьагIарча шерашка советски общественни паччахьалкхени строй чIоагIъяр духьа, советски экономика, Iилма, культура дIахо дегIайоалаяр духьа СССР халкъаша лоаттабаь къовсам. Йоккхача, хьаьдлача материалаца хьахьекхаб дунен коммунистически болхлойи болам кхотабар духьа, халкъий машари кхерамзлеи бахьан долаш, ракетно-ядерни тIом ца хилийтар духьа СССР Коммунистически парте лоаттабаь къовсам.

СССР истори кийчдеча дакъа лоац академикаша Н. М. Дружинина, И. И. Минца, М. В. Нечкинас, Б. Н. Пономарева, П. Н. Поспелова, Б. А. Рыбакова, М. Н. Тихомирова, П. Н. Федосеева, В. М. Хвостова, Iилмай Академе членаша-корреспонденташа М. П. Кима, Х. Х. Крууса, В. И. Шункова, ерригача союзни республикай Iилмахоша-историкаша. Томай рукописаш ювцаш я дешара заведеней Iилман коллективашкеи йоккхийча предприятешкеи. Царга хьеж къаьнара большевикаш, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце, граждански Сийлахь-боккхача Дай-мехкеи тIемашка доккха дакъа лаьцараш.

(АПН).

СПОРТ

БАСКЕТБОЛ

Нохч-ГIалгIай АССР-е баскетболах ловзаш хьалхара моттиг яккхара боккхагIчарна юкъера яхь йолаеннай. Вай республикера ялх маIача наьхеи ялх кхалнаьхеи командаш я цига дакъа лоацаш. Хьалхара тур йистеяьннай. «Труда» команда баскетболисткаш машиннаькъахоел котъяьннай, хIаьта «Спартака» кхалнаьха команда пединститута студенткаша эшайир.

Сакъердаме дар маIача наьха командашта юкъера ловзар. Низ бола «Труда» команда ийшар «Локомотива» баскетболисташца ловзаш. Педагогически института студенташца ловзаш бар «Спартака» баскетболисташ. Счет 69:67 а йолаш котбовл пединститута баскетболисташ.

Д. КОДЗОЕВ,
яхьа судхо.

ВОЛЕЙБОЛ

«Красный молот» завода спортивни Дворец хьалийза я. Низ бола команда аьнна цIи яккхара къовсам лоаттабеш ба «А» класса чубоагIа волейболисташ. Массехк ди да из яхь йолаенна. Дика ловз грозненски «Спартак». ЦIаккха эша ца эшаш хьайоагIа из. Ригерча «СКА» командаца лайза счет 3:0 а йолаш котъяьлар грозненски «Спартак». 3:0 счет а йолаш Московски «Локомотиво» Вильнюсера команда эшайир. Кишинева волейболисташ Еревана «Динамовцел» котбаьлар (счет 3:1), иштта кхы дIахо а.

ЧIоагIа сакъердаме дар вай «Спартака» Московски «Локомотиваца» хинна ловзар. Кхаь сахьата совгIа ловз уж. Счет 3:2 йолаш котбаьлар вайбараш. Из санна счет йолаш котбаьлар грозненцаш Фрунзерча «Алга» яхача командаца ловзаш.

Цу турнире лидераш бар грозненцаш. ЦIаькха шозза вIашагIкхетаргба уж. Цунца йистейоал чемпионата хьалхарча гон цIаккха ца ийшача грозненций яхь.

О. НИКОЛАЕВ.

Новаторий совет

Биъ бутт совгIа ха мара яц Нохч-ГIалгIай АССР-а предприятешка новаторий советаш вIашагIъехка. Профсоюзни организацеша кулгал а деш цу юкъа дукха балхаш даьд цар.

Новаторий советий болх тоабара, шоай торонех бизза пайда а эцаш къахьегарах лаьца дийцар укх деношка облсовпрофе хиннача фабрично-заводской, моттигерча профсоюзни комитетий, предприятей новаторий советий председателий совещане-семинаре.

«Старогрознефта» НПУ вIашагIъеллар нов. Айрапетяна кулгалду новаторий совет. План а оттаяь цу совете болх бе йолаелар мехкдаьтта даккхара, энергетика, бурув тохара, кхыйола секцеш.

Дика болх бу Грозненски химически комбинат вIашагIъеллача нов. Баева кулгалдеча новаторий совето. Къаьстта дика лел цига къахьегама дикагIйола методаш балха юкъекхахьара гIулакх.

Иштта дика балхаш даьд Грозненски центральни ремонтно-механически завода, «Грознефта» объединене, Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода, «Красный молот» яхача завода новаторий советаша, кхычар.

Ала дезаш да цхьаццайолча предприятешка новаторий советаш вIашагIйохкар мара даь хIама ца хилар. Цу гIулакха керттерча даькъе бехке я профсоюзни организаци. ДикагIйола советий опыт дIа-юха а луш дукха къамаьлаш дир цига.

С. ЧУХАРЕНКО.

ИДЕЯШ РЕШЕТКАЛ ЧУХЬА ЛОЧКЪАЮЛУРГЬЯЦ

Вай дах идеяшта юкъера моллагIа цаI, вешта аьлча, тIеххьара а капитализм е социализм, хоржача наха шоай кхел къоастаеш йолча замалахьа. ХIанз тIа-тIа дукхагIа хулаш латт прогрессагахьара вар малав, реакцегахьара вар малав дика кхетадеш бола нах.

Малхбузехьерча дуккхачар догдаьхадар дунен халкъашта юкъера кхоккам кIаьдбаларца, шийна исторе еннача урокех ВIашагIнхийттача Штаташа е йоаггIаш йола выводаш яргеи, хIаьта, юххера а, низ белга уйла еш болча нахах дукха а дукхагIа бараша бокъонца хьаллоацаш йола политически уйлаш бухъяхара кхераме метод хилар кхета даргеи.

Фуд цIаьнха а США Коммунистически партена духьалара процесс вIашагIйолла безам болча ВIашагIхийттача Штатий правительства лерхIар? Реанце беча низа духьала къовсам лоаттабеча наха суд йир Американа тоамболаш гIулакх дале тамаш я. ХIаьта, из-м, бакъдар аьлча, къаьнача американски традице сий доадар яхар а ма дий.

Наха дIахо а ергья шоай е безам болчча тайпара уйла, хьаштдола тайпа гIулакхаш царна духьала доахе а. Дукха ха йоаццаш мара прогрессивни идеяш хIалакъе гIерташ хиннача фашизма баьде низаш хьалха латта варварствана кIалхьарадаланза долча вай дунен де цхьа хIама мара дисадац — деш дола низаш соцаделга, США Компартена тIакхухьа доаца бехкаш дутилга, провокатораш, цар яхачунга ла а ца дувгIаш, судаш а яь дIакъоастабелга.

Джеймс ОЛДРИДЖ,
английски писатель.
(АПН).

Лондон.

ПАРТИЗАНАША ТЕХА ХIАМА

НЬЮ-ЙОРК, 8 март. (ТАСС). Тахан Iурра минометаши топаши а етташ къулбехьенвьетнамски партизанаша атака йир Сайгонера къилбаседенгахьа Бинь-Динь яхача провинце латтача правительственни бIуний къаьсттача доакъой лагера. Ассошиэйтед Пресс яхача агентства корреспонденто Сайгонера беча хоамах правительственни бIунашца хиннача американски кхаь тIемахочоа из дов деча хана човнаш яьй.

ЯПОНИ. Токиона гаьна йоацаш Йокота яхача авиабазера F-105 яха американски самолета авари хилар. Из чухкийтар нах бахача цIеношта 50 метр мара гаьна йоацаш. ДIадахача шера цу тайпара еха чуера 15 машин.

СУРТА ТIА: американцаш еха чуенача самолета гаргаш йолча.

ТАСС фотохроника.

ХАЛКЪИЙ ДЕГАШКА Я КУБА

Май бутт бовш е июнь бутт болалуш Уругвая столице — Монтевидео вIашагIтоха лерхI Кубайцарча бартцхьоагIони шоай лоIаме хилара йола халкъий бокъо лораяреи латиноамерикански конгресс. Цу тайпара конгресс гулъяра хьакъехьа предложени луш укх шера январь бетта къамаьлаш дир Уругвая массехк общественни организаце викалаша. Царна юкъе — сенатораш, депутаташ, правительства членаш хиннараш, профсоюзнии кагирхойи организацей кулгалхой, писателаш, скульпторашш, художникаш. 17-ча феврале чакхъяьнна кийчон совещани йолча хана решени тIаийцар тайп-тайпарча латиноамерикански мехкашка конгресс чакхъяккхара новкъостал дергдола комитеташи Монтевидео кийчон секретариати вIашагIйохка аьнна.

Из тайпа конгресс духхьашха гулъеш яц. 1962 шера октябре, ПаргIатон гIайренна тIом тIабара кхерам тIабессача хана Бразиле боккхийча общественни деятелий группо Латински Америка халкъашка кхайкарал дир Кубай гадоаккхаш хьалхара конгресс гулъяра уж тIахьехаш. Из хилар Нитерой яхача бразильски городе 1963 шера 28-ча мартера денз 30-ча марте кхаччалца. Кубайна шоаш мутIахьа хилар хаьдда хьахьекхача халкъий йоккха котало хилар конгрессах.

Дуккха эзараш километраш йоахк Кубайнеи Советски Союзаи юкъе. Цхьабакъда, кубински халкъа гIулакхаш, цун турпалал, революционни хIамаш советски наьха дегашта гарга да. Лаьттан тIарча дог-уйла цIена долаш мел болча наха харцахьа лоархI американски империализмо Кубайна духьала леладу зуламера гIулакхаш, хаьдда хьаллоац кубински халкъо суверенитети лоIами бахьан долаш лоаттабу къовсам. Советски халкъо дерригача прогрессивни адамашца цхьана цудухьа дIахьоккхше кубински халкъа вежарашха мутIахьа хилари Кубайна мутIахьа йола керда конгресс гулъяра идея йизза хьаллоацаш хилари.

ХIанз ворхIлагIа шу да паргIатон маяк Малхбузен ахшаре сердало телаш латта. Уругвайски общественноста кхайкарал тIа доккхалца белгалдоаккх, революционни Куба бIубенна гIа боахаш керда вахар хьалдара наькъаца йодаш хилар. Мехка толаме кхоачашъдеш латт керттера социально-экономически проблемаш. Мехка экономикана юкъе чIоагIа моттиг дIалаьцай кердача социалистически производственни отношенеша. Даим лакхлуш латт кубински халкъа вахара боарам. Мехкара дIадаькккхад йоазув-дешар ца ховлга — дерригача латиноамерикански мехкашкара боккха бала. Революцена карагIдаьнна доккха хIама хилар лаьтта, цу тIа къахьегаш бараштa дIакараденна йола, аграрни реформа чакхъяккхарах. Советски Союзои кхыча социалистически мехкашеи вежарашха даьча новкъосталца республике хьалъяьй итташ керда фабрикаши заводаши, эзараш дика кийчдаь цIеноаш, школаш, больницаш, общественни зданеш, и кх. дI. Кубе хоадладаь дIадаьккхар расашта юкъера юкъ йоахилга.

Дерригача дунен массе миIингерча миллионаш болча наьха дегаш гIоз а доах, ура а увттаду.

Конгресс вIашагIкхетаргхиларах бола халкъашта юкъера тешам дIоагIлуш латт, реакце мел чIоагIа хIилла лелайой а, Пентагонои цун латиноамерикански хуллашеи фуннагIа хьувзадой а. Барт — цхьоагIон континентальни конгрессо, шеко йоацаш, хоам бергба Латински Америке къамий-кортамукъален болам дегIабара керда этап дIайолаяларах, кхы а дукхагIа лакхлургья Кубай авторитет. Конгрессо кердача низаца бакъъергья Кубай суверенитет, из чIоагIа машаре яха ловш хилар, шоай лоIаме дахара йола дерригача халкъий бокъо.

Конгресс йизза хьаллоацаш хилар хьахьокхаш цахаддаш письмоши телеграммаши ух кийчон комитета цIерах. Моаршал денад Африка, Европа, Азе мехкашкара. Кепа йоазоно хоам бу, дунен тайп-тайпарча миIингашка конгресса идеяш къоабалъеш хиларах: Багдаден Дар-эс-Саламеи, Анкаре а, Осло а, Лагосеи, Алжиреи, Аккре а, Каире а, кхыча йоккхийчеи кагийчеи столицашка. Ерригача латиноамерикански континенте гIолла чакхъювлаш латтача йоккхийча митингашка болхлошеи студенташеи, ахархоша а общественни деятелаша а сий доацаш лоархI Кубайна духьала США-с леладу агрессивни гIулакхаш. Митингашка дакъа лоацараша хьакхайкаду конгрессо тIаэцаргйолча решенеша латиноамерикански мехкаш Кубайна мутIахьа хилар чIоагIдергдолгах шоаш дог тийша хилар, хIана аьлча, кхайкарал тIа белгалдоаккхача тайпара «Кубай гадоаккхилга Латински Американ дерригача дунени халкъий вахара хьашташ вIашкадоагIаш йола проблема хулаш латт».

Тайп-тайпарча къамех, профессеш, уйлаш йолаш бола нах Монтевидео гуллургба цхьалха дог долаш мел болча латиноамериканций лоIам дIахкайкабар духьа, Кубай гадоаккхаш чIоагIа союз вIашагIйоллар духьа. Машар, паргIато лоIам беза болаш мел волчо ший дош оал Кубай гадоаккхаш. Латински Америкерча кортамукъален къовсама ала боабе безам барашта дола жоп хургда мутIахьлен формулах. ПаргIатон гIайренна мутIахьарча конгрессо, шеко йоацаш, керда башха-дика оагIув язъергья Кубай гадоаккхаш лоаттабеча къовсама историеа юкъе.

А. МИХАЙЛОВ.
(АПН).

Хьанна бIаргаяйнай болид?

ЕВРОПА ТIАРА МЕТЕОРИТ
МИЧАХЬА ЧУБЕЖАБ «СИГАЛАРА» КХЕРА?
ТОХНАМАШ ДIАХО А ДЕШ ДА

1965 шера 19 феврале московски ханах 20 сахьати 55 минути яьлча СССР европейски территоре Центре бахача дуккхача наха бIаргаяйнай сигала гIолла йода Iалаьмате сийрда метеор — болид. Метеорит цхьанахьа Iочуежаяц ала а дац. ХIана аьлча метеориташ вIалла дага а доацаш чулегаш а уж чулегаргйолга хьалххагIе а ха йиш йоацаш а хиларах бIаргадайнарашкара хьаухача хоамех пайда ца ийцача балац специалисташ-астрономаш. Цу тайпара хоамаш дукхагIа ме хул а уж нийсагIа ме хул а нийсагIа лаьрхIа оттае йиш я Маьлха системерча метеорни тела орбита, Лаьттан тIехен тIа метеорит Iохкетача моттига координаташ.

ХIанзле а дукха письмош кхаьчад метеориташта йолча СССР Iилмай Академе Комитетага. БIарг тIа ца отташ сийрда, бургац санна герга яр болид яхаш дувц из бIаргаяйнараша. Болида тIеххьа сийрдаяьнна йодаш сигал бесса пIе лар хиннай.

Метеориташ Iомаяр боккхача лоархIаме да. Лаьтта а кхыйола планеташ а хьахиларах дола дош къоастадара, космически аппараташ сигалъяхийтача хана уж царна тIаиийсъяла тарлуш хилар хара. Сигала гIолла метеорит лелача хана хулаш дола физически хIамаш Iомадаро новкъостал ду космически ракеташи Лаьттан искусственни спутникаши лелара расчеташта. Из ца хилча даргдац кхыча планеташ тIа Iойосса йолхача ракетий наькъа расчеташ яра а. ЧIоагIа хьаштдолаш да Лаьттан тIа метеорни телаш IотIалегарах цун масса мел совйоал яхаш дола дош.

Метеориташта йола СССР Iилмай Академе комитет болидий земаш дахарах а метеориташ кораярах а дола-письмош кхачарга сатувсаш я.

(АПН).

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

Ваннерча газови колонкех («КГ» тайпара ярех) пайда эцара
БОКЪОНАШ

1. ЦIи лотаяле хьалхагIа:

а) фо кхетийта ванна чуйолча цIагIа;

б) колпакашта кIалгIолла а радиатора коробка чу гIолла а фо дика дIаозий хьажа;

2. Колонка лотаеча хана ер порядок лелае:

а) хий уха вентиль хьа а йийле, ванна чу хий Iочухеца;

б) цу чу хьачуйоагIача газопровода кран хьаелла;

в) запальника хьалхашка лотаяь цIилеторг дIатIа а хьойя, цун кран хьаелла;

г) шорттига, чинг ца а етташ, сацщалца аьрдехьа дIахьовзаде блок-кранах доалла газови крана ко!

3. Оала боккхали зIамигали нийсде деза эшшача тайпара газови кран оттаярцеи головкай турбилгаш тIа йоахка втулкаш дIоагIаца нийсъярцеи.

4. Йовхали шелали эшшача боараме хургйолаш хий нийсде деза хий уха вентиль хьа а дIа а хьувзаеш.

5. Хий декъаш йолча крана чу гIолла дахийта душа чу хий.

6. Цхьан юкъа дIайха хий соцаде дезаш хилча:

а) блок-кранах йоалла газови кран дIакъовла;

б) дIайха хий кхоачадаллалца Iо а дахийте, хий уха вентиль дIакъовла (запальник ше хиннача тайпара йоагаш хул);

в) 2-гIча пункте яххача тайпара болх дIаболабайтаргба оаш колонкага.

7. Газови колонка дIакъовлача хана укх тайпара порядок лелаергья оаш:

а) блок-кранах йоалла газови кран дIакъовла;

б) запальника кран дIакъовла;

в) газ хьаухача турбах йоалла кран дIакъовла;

г) кхоачадаллалца дIайха хий Iо а дахийте, хин вентиль дIакъовла.

8. Колонка цIена а лелае, горелках доахка Iургаш юкъ-юкъе цIен а де.

9. Кхерам ца хилийтар духьа укх тайпара гIулакхаш леладе:

а) лотаяь цIилеторг бе йоаллаш ца хуле, запальника кран хьа ма елла;

б) колонка болх беш йолча хана фо дика хьалъозий хьежа;

в) болх беш йола колонка бIарг лакха саг воацаш ма йита;

г) колонкаца гIулакх ма хилийта берийи бокъонаш ца ховш болча наьхеи;

д) газови колонкаца цIенош дIоахде ма гIерта (тIех йоагайича а 40 минута мара яга йиш йолаш яц из);

е) газови колонкеи газови пишки цхьан цIагIа оттадаь дале, цу шиннега а цхьан ханна болх ма байта;

ж) колонкага болх болабайталехьа а болх баь из яьнначул тIехьагIа а 10—15 минута фо чукхетийта цIагIа;

з) фо чукхетийта аьнна пенех а наIарех а ехка решеткаш дIа ма къовла;

и) кхача кийчбе а мала а колонка чура хий ма ийде;

к) «Чечингаза» трестера болхлой газови оборудовани вIаштIехьа йий хьажа аьнна шоай ханнахьа бахкарга а ремонт ярга а хьежа.

10. Нагахьа санна газа хьадж кхийтта е белгала газ хецаенна моттиг нийслойя:

а) гучахьа мелйоага цIи дIайоае, гIаьле ма увза;

б) хьа а ма лотае дIа а ма йоае электрически сердалои электроприбораши;

в) цIагIа чурча а арахьарча а газопроводах мелйоахка кранаши вентилаши дIакъовла;

г) «Чечингаза» треста аварийни службе телефон тоха укх номерах: 2-12-96.

11. ЦIи яьлча 01 номерах телефон а техе, пожарни команда еха.

12. Газах угар хуле 03 номерах телефон а техе, скори помощь еха.

13. Вийхача ханна слесарь ца воагIе «Чечингаза» треста городской конторе телефон тоха укх номерах: 2-26-63.

14. Ер бокъонаш телхаярах бехке волчоа гIод тох, хIаьта цхьайолча хана уголовни бехктокхаме а оз, газ лелае бокъо а лац.

15. Ер бокъонаш газови колонкана юххе, бIаргагургйолчча кизгаIоакъа техача гома чу а йоахкаш хьалъэхка хила еза.

«ЧЕЧИНГГАЗ».

Нохч-ГIалгIай АССР Грозненски района, Ильински станице яхача гр-кас **Костаренко** Алла Михайловнас суде деннад Нохч-ГIалгIай АССР Грозненски района, Ильински станице вахача ший марагара **Костаренко** Алексей Остаповичагара ше хьаяларах дола дош.

Дош дувцаргда Грозненски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный ЦIеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахареи, промышленнии, юртбоахамеи, письмойи отделий — 2-25-72; корректорске — 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам. редактора — 2-07-01; ответственного секретаря — 2-45-48; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий» Проспект Революции 7/84.

СФ02219. Заказ № 1556.